

2264

ԻՆՉ Ի ԱՆ

ԴԺՈՒՄԲ

Ո՞Վ ԿԱՅ ՀՈՆ
ԱՆՈՆԵՐ ԿՐԵԱՆ ԱՆԿԷ ԴՈՒՄ ԴԱԼ

202.3

Բ-51

202.3
P-51

17 AUG 2009

ԳԺՈՒՔ

Ի՞նչ է Ան
ո՞վ ԿԱՅ ՀՈՆ
ԱՆՈՆՔ ԿՐՆԱՐՆ ԱՆԿԷ ԴՈՒՐՍ ԳԱՒ

Գրեց՝ ձ. Ծ. ԲԸԹ ՀԸՐՅՈՐՏ

Հեղինակին ուրիշ երկասիրութիւններն են՝

Ազատութիւն,
Վերջին Օրերը,
Աստուծոյ Քնարը,
Ազգերուն Քարեկամը,
Ո՞ւր են Մեռեալները,
Ժողովուրդներուն Ազատութիւնը,
Եւ դեռ շատ մը գիրքեր ու զբօսյիւներ:

(“Hell” in Armenian)

Հրատարակիչ՝

ԴԻՏԱՐԱՆԻ Ս. ԳՐՈՅ ԵՒ ՏԵՏՐԱԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
WATCH TOWER BIBLE & TRACT SOCIETY
117 Adams St., Brooklyn, N. Y., U. S. A.

ՄԱՍՆԱՃԻՂԵՐ— Անդրիա, Գանատա, Գերմանիա, Չուէցերիա,
Տանիմարդա, Աւստրալիա, Ափրիկէ, Էւայլն Երկիրներ:

1929

խանները սխալ են, այդ պարագային ամէն ուղղամիտ անհատ իր ամենայաւ ջանքը թափելու է որ ճշմարտութեան նկատմամբ ժողովուրդը լուսաւորուի, որպէս զի ողջ եղողները իրենց անձերուն նկատմամբ մտքի խաղաղութիւն եւ իրենց մեռած սիրելիներուն համար ալ յոյս ունենան:

Մեր նպատակն է՝ քննել այս նիւթին հետ կապ ունեցող Ս. Գրոց համարները, եւ յետոյ թոյլ տալ իւրաքանչիւր անհատի՝ որ ինք վճռէ իրեն համար: Ընթերցողին համար խիստ շահեկան պիտի ըլլայ հոս ներկայացուած պատճառաբանութիւններուն հետեւիլ Ս. Գրոց լոյսովը:

Աստուածաշունչը Աստուծոյ Խօսքն է: Անիկա ճշմարտութիւնն է: Հին ատենուան սուրբ մարդիկը Աստուծոյ առաջնորդութեամբը գրեցին զԱյն: Ուրիշ խօսքով՝ Ան ներչնչմամբ գրուեցաւ: Անոր մէկ մասը բառական եւ մէկ մասն ալ այլաբանական ոճով արտայայտուած է: Ի ոլոր մարդիկ ալ խօսքի մէջ այլաբանական արտայայտութիւններ կը գործածեն: Յաճախ անոնք բառական եւ այլաբանական ոճեր կը դնեն միեւնոյն նախադասութեան մէջ: Չոր օրինակ մարդ մը կ'ըսէ. «Քաղաքական պայքարը երթալով կրակի պէս կը տաքնայ», այդպէս ըսել ուղեւորվ թէ՛ քաղաքական պաշտօնի համար վազող թիկնածուներուն մրցակցութիւնը մեծ շահադրդութիւն եւ բանավէճ յատկ կը բերէ: Աստուածաշունչն ալ այլաբանական եւ բառական ոճեր կը գործածէ: Չոր օրինակ, «Ստութեան հացը մարդուն ախորժելի է. բայց ետքը անոր բերանը խիճով պիտի լեցուի» (Առակաց Ի. 17): Ոեւէ մէկը պիտի կրնայ հասկնալ թէ ասիկա այլաբանական արտայայտութիւն մըն է: Մեծ Ուսուցիչը, Նազովրեցի Յիսուսը, առականերով եւ մութ կամ այլաբանական ասացուածքներով քարոզեց՝ Մատթէոսի ԺԳ. 34:

Երբ Ս. Գրքէն համար մը կը կարդանք՝ ինչէ՞ն պիտի հասկնանք թէ անիկա բառական կամ այլաբա-

նական իմաստով վեր առնուելու է: Մենք մեր դատողութիւնը գործածելու ենք: Աստուած մեզմէ չէր ակնկալէր որ Աստուածաշունչին բոլոր խօսքերը բառականօրէն վեր առնենք: Անիկա մեզ հրաւիրած է որ մեր տրամաբանութիւնը գործածենք: Ամէն անոնց որ կ'ուզեն դիտնալ թէ ինչպէս կրնան մեղքէն եւ անոր պատիժէն խոյս տալ՝ Նա կ'ըսէ, «Հիմա եկէք վիճարանինը (տրամաբանենք), կ'ըսէ Տէրը. թէ որ ձեր մեղքերը կրկնակ կարմիրի պէս են, ձիւնի պէս պիտի ձերմկնան. եւ թէ որ որդան կարմիրի նման են, արի պէս ձերմակ պիտի ըլլան» (Եսայեայ Ա. 18): Խորհող անհատի մը համար բացայայտ է թէ՛ այս համարին մէջ թէ՛ բառական եւ թէ՛ այլաբանական ոճեր գործածուած են: Աստուածաշունչը կը յայտնէ թէ Աստուած բոլոր բաները իմաստութեամբ ստեղծեց (Սաղմոսաց ՃԳ. 24). թէ՛ արդարութիւնը Անոր աթոռին հիմն է (Սաղմ. 2Թ. 14). եւ թէ՛ «Աստուած սէր է» (Ա. Յովհ. Գ. 8): Ուրիշ խօսքով՝ Նա կատարեալ նկարագիր մըն է: Անոր իմաստութեան, արդարութեան, սիրոյ եւ զօրութեան յատկութիւնները կատարելապէս հաւասարակուած են:

Այժմ մեր տրամաբանելու կարողութիւնները գործածենք, ինչպէս որ Աստուած պատուիրած է մեզի ընել, եւ մենք մեզի սա հարցողներն ընենք. Արդեօք տրամաբանակա՞ն է որ ամէնաիմաստուն Արարիչը արարած մը ստեղծէր, գիտնալով թէ ան պիտի մեղանչէր, եւ կրակի ու ծծումբի մէջ զանիկա յաւիտենապէս չարչարելու համար առաջուց պատրաստութիւն տեսնէր: Արդեօք տրամաբանակա՞ն է որ իրաւարար եւ արդար Աստուած մը մարդը ստեղծէր, ըսելով անոր թէ եթէ մեղանչէր պիտի մեռնէր, եւ յետոյ այնպէս կարգադրէր որ անոր պատիժը յաւիտենական չարչարանք ըլլայ կրակի բոցերուն մէջ: Արդեօք տրամաբանակա՞ն է որ սիրոյ Աստուածը այնքան անզուժ պիտի ըլլար որ դժբախտ մեղաւոր

մը յաւիտենապէս պիտի չարչարէր: Այդպէս ընելով ի՞նչ բարիք յառաջ կրնար գալ: Արարածի մը յաւիտենապէս չարչարուելը ի՞նչ փառք կամ դոճացում կրնար բերել գորովագութ Արարչին: Ահներեւ է թէ այս բոլոր հարցումներուն պէտք է որ բացասական պատասխան տրուի: Ոչ մէկ բանաւոր անհատ, հոգ չէ թէ որքան ալ անկատար ըլլար, պիտի ուզէր անբան անասուն մը իսկ յաւիտենապէս չարչարել, թէ որ կարելի ըլլար այդ բանը: Հետեւաբար՝ մենք մեծապէս տարակուսելու ենք թէ՛ Աստուածաշունչը ունէ կերպով կը պաշտպանէ վերեւի հարցումներուն նկատմամբ կրօնքի առաջնորդներուն տուած պատասխանները: Գոնէ այնքան մը կասկած արթնցուած է՝ որ բոլոր ուղղամիտ անձերու իրաւունք կուտայ Ս. Գիրքը որ աչալքջօրէն պրպտեն ու քննեն:

Միլիոնաւոր անձեր, դժոխքի մասին յարանուանական առաջնորդներուն ըրած քարոզութիւններուն պատճառաւ, Աստուծոյ անունը անբնական վախով ու դողով միայն լսած են: Աստուած կ'ըսէ, «Ինձմէ ունեցած վախերնին մարդոց սորվեցուցած պատուիրանք մըն է» (Նսայեայ ԻԹ. 13): Մանուկներուն մէջ Աստուծոյ նկատմամբ անբնական վախ մը կ'ըստեղծեն՝ հրարորբօք դժոխքի սոսկալի գրոյցներ պատմելով անոնց: Կիրակնօրեայ Դպրոց յաճախող պզտիկ աղջկան մը ուսուցչուհին հարցուց. «Մարբիամ, ի՞նչ պիտի ընես երբ երկինք երթամ»: Աղջիկը պատասխանեց. «Ընելիք առաջին բանս պիտի ըլլայ վազել ու ինքզինքս պահել որպէս զի Աստուած զիս ձեռք չանցնէ»: Ծանրակշիռ բան մըն է մանուկներուն միտքը այսպէս մեծ Նհովա Աստուծոյ նկատմամբ թունաւորել:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՊԱՏՍՍԻՆԸ

Համառօտաբար ըսելով՝ վերեւի հարցումներուն նկատմամբ Նհովայի տուած պատասխանը, Իր խօսքէն քաղելով, հետեւեալն է. Դժոխքը մոռացութեան

կամ մեռածներուն վիճակն է: Անիկա գերեզմանն է՝ ուր մեռեալները կը հանգչին՝ առանց ունէ գիտակցութեան, առանց սիրելու, առանց ատելու, ուր անոնք ունէ բանէ տեղեկութիւն չունին: Բոլոր մեռնողները դժոխք կ'երթան: Աստուած կարգադրած է որ բոլոր մեռեալները արթննան եւ Ս. Գրոց դժոխքէն կամ գերեզմանէն վերադառնան:

Այժմ մեր նպատակն է վերեւի պատասխանները հաստատել՝ դժոխքի հետ կապ ունեցող Ս. Գրոց բոլոր համարներովը, եւ ցոյց տալ թէ Ս. Գիրքը համաձայն է սրամաբանութեան, ինչպէս նաեւ մեծ Արարչին կատարեալ արդարութեան, իմաստութեան եւ սիրոյ յատկութիւններուն հետ: Իր ճակատագրովը հետաքրքրուող եւ իր մեռած բարեկամներուն հանդէպ սէր ունեցող ամէն անհատ կարծողին պիտի քննէ հետագայ բոլոր համարները:

Մեր ունեցած Աստուածաշունչները թարգմանութիւններ են. Հին Կտակարանը թարգմանուած է Եբրայեցերէնէ եւ Նոր Կտակարանն ալ Յունարէնէ: Եբրայեցերէն սկզբնական լեզուին միայն շէօլ բառն է որ դժոխք թարգմանուած է: Յունարէն հաւտէս բառը Եբրայեցերէն շէօլ բառին նշանակութիւնը ունի: Յունարէն լեզուով գրուած Նոր Կտակարանին մէջ ուրիշ երկու բառեր ալ կան որոնք այլ եւ այլ կերպով թարգմանուած են դանազան ազգութեանց կողմանէ: Այդ երկու բառերն են՝ կէէննա եւ Թարթարու: Կէէննա բառը մերթ դժոխք թարգմանուած եւ մերթ գեհեմ-ի վերածուած է: Թարթարու բառը Անգլերէնի մէջ դժոխք (հէլ) թարգմանուած եւ Հայերէնի մէջ ալ տարտարու-ի վերածուած է տառադարձութեամբ: Եբրայեցերէն շէօլ եւ Յունարէն հաւտէս բառերը գերեզման ալ թարգմանուած են:

Անգլերէնի մէջ դժոխք բառին նշանակութեամբ գործածուած բառը հէլ է: Անգլերէն այդ բառը կը նշանակէր մութ ու լուռ տեղ մը կամ վիհակ մը: Անգլիացի մը սովոր էր ըսել. «Գետնախնձորներս ձըմ-

րան համար հէլ-ին մէջ դրի» . այդպէս ըսել ուղե-
լով թէ՛ նա իր գեանախնձորները գեանին մէջ թա-
ղած էր՝ ձմրան եղանակին զանոնք պաշտպանելու
համար : Ոչ ոք այնպէս պիտի հասկնար թէ՛ նա զա-
նոնք հոն դրած էր ձմրան ամբողջ շրջանին խորով-
ուելու համար . եւ անշուշտ ոչ ոք պիտի կրնար խոր-
հիլ թէ՛ նա իր գեանախնձորները պիտի չարչարէր :

Կ'ըսուի թէ՛ Հայերէն դժոխք բառը Պարսկերէն
տուգախ բառէն առնուած է . մեզի իրապէս անծա-
նօթ է թէ՛ Հայերէն գրաբար Աստուածաշունչի թարգ-
մանիչները ի՞նչ իմաստով գործածած են ատիկա .
հին Անգլերէնի նման ծածկուած, պահուած, քաւ-
նուած վիճակի՞ մը ակնարկելու թէ՛ ներկայ ըմբռ-
նումով յաւիտեական տանջարանի մը : Գրաբար
թարգմանիչները՝ որոնք երեսուն տարուան ինամոտ
աշխատութեամբ մը կը վերջացնէին Աստուածա-
շունչի իրենց թարգմանութիւնը՝ բնականաբար բա-
ւական բծախնդրութեամբ պիտի կատարէին այդ
բառին ընտրութիւնն ու գործածութիւնը : Թերեւս
անոնք դժոխք բառը ներկայինէն տարբեր իմաստով
մը գործածեցին . որովհետեւ անոնք այնքան յաճախ
գործածած են զայն իրենց թարգմանութեան մէջ եւ
այնպիսի տեղեր՝ որ բոլորովին ծիծաղելի բան մը
պիտի ըլլար՝ եւ բացարձակ անհեթեթութեանց պի-
տի մատնէր զիրենք, եթէ ներկայի նշանակութեամբ
գործածէին դժոխք բառը : Մի քանի օրինակներ կ'ու-
զենք տալ գրաբար Աստուածաշունչէն .

Սաղմոսաց ԽԼ . 15-ը (ըստ աշխարհաբար Աստ-
ուածաշունչի ԽԹ . 14) սապէս ընծայուած է . «Որ-
պէս խաչինս ի դժոխս մատնեսցին, եւ մահ հովուես-
ցէ զնոսա, եւ տիրեսցեն նոցա ուղիղք ընդ առաւօտս .
կերպարանք նոցա մաշեսցին ի դժոխս, ի բնակութե-
նէ իւրեանց անկցին» : Այս թարգմանութենէն այն կը
հասկնանք պարզապէս թէ՛ մարդիկ խաչինքի կամ
ոչխարներու նման դժոխք կ'երթան . եւ եթէ դժոխքը
յաւիտեական չարչարանաց տեղ մըն է, ուրեմն,

ըստ այդ թարգմանութեան, անշէջ հուրերու մէջ
յաւիտեանս կը խորովուին այն անմեղունակ անբան
անասունները՝ որոնք այնքան յաճախ հեղեղու եւ
արդարներու որպէս խորհրդապատկեր գործածուած
են Ս . Գրոց մէջ :

Գրաբար Աստուածաշունչին մէջ դարձեալ կը
կարդանք . «Բայց սակայն Աստուած փրկեացէ զանձն
իմ ի ձեռաց դժոխաց, յորժամ ընդունեն զիս» (Սաղ-
մոսաց ԽԼ . 16 . ըստ աշխարհաբար Ս . Գրոց ԽԹ . 15) :

«Մեծ եղեւ ի վերայ իմ ողորմութիւն ջո, փրկե-
ցիր զանձն իմ ի դժոխաց ներքնոց» (Սաղմ . 26 . 13 .
ըստ աշխարհաբար Ս . Գրոց 22 . 13) :

«Ի ձեռաց դժոխաց ապրեցուցի զնոսա, եւ ի
մահուանէ փրկեցից զնոսա . ո՞ւր է յաղթութիւն ջո՞
մահ . ո՞ւր է խայթոց ջո դժոխք . ապաշաւ (զղջում)
ծածկեալ է յաչաց իմոց» — Ովսէէ ԺԳ . 14 :

Վերոյիշեալ թարգմանութիւններէն այն որոշ
գաղափարը կ'առնենք՝ թէ՛ դժոխքէն փրկուողներ
պիտի ըլլան . բան մը, որ ըստ մեր զիտութեան, ո՛չ
Լուսաւորչական Եկեղեցին եւ ոչ ալ յաւիտեական
տանջարանի մը հաւատացող ուրիշ ոեւէ յարանու-
նութիւն կ'ընդունի եւ կը քարոզէ . եթէ այդ համար-
ներուն մէջ գտնուած դժոխք բառերը յաւիտեական
տանջարանի իմաստով գործածուած են՝ ատիկա ան-
ժխտելիօրէն ցոյց կուտայ թէ՛ մեր գրաբար Աստ-
ուածաշունչի թարգմանիչները խաւար դարերու դի-
ւային վարդապետութիւններովը բացարձակապէս
կուրացուած էին իրենց աշխատութեան մէջ : Գրա-
բարի թարգմանիչները կրնան իրենց արդարանալի
պատճառները ունեցած ըլլալ դժոխք բառը գործա-
ծելնուն համար, սակայն աշխարհաբարի թարգմա-
նիչներուն ընթացքը արդարացնող ոեւէ պատճառ
չենք տեսներ . անոնք անտարակոյս տեղեակ էին ժո-
ղովուրդին ունեցած այն ըմբռնումին թէ՛ դժոխք-ը
տանջանաց վայր մըն է . եւ եթէ ներբայեցերէն շէօլ
եւ Յունարէն հատէս բառերը դժոխք կը նշանակէին՝

պէտք էր որ միշտ այդպէս թարգմանուէին, եւ ոչ թէ երբեմն դժոխք ու երբեմն ալ գերեզման. եւ եթէ անոնք դժոխք չէին նշանակեր՝ պէտք էր ամէն պարագայի տակ՝ անոնց բուն իմաստը արտայայտող բառը դործածէին, եթէ չէին ուղեր սատանայական վարդապետութիւն մը յաւերժացնել, ժողովուրդը խաւարի մէջ պահել, ճշմարտութիւնը ոտքի տակ առնել ու Աստուծոյ սուրբ անունը անպատուել:

Քրիստոնէական դարաշրջանի սկիզբները՝ կրօնքի ուսուցիչները յարմար նկատեցին ժողովուրդը բահրեկել: Սատանան էր որ դրդեց զիրենք այդ բանը ընել: Այսպէս՝ հեթանոս փիլիսոփաներէն փոխ առնելով՝ անոնք յառաջ բերին յաւիտենական չարքանքի վարդապետութիւնը: Ու երբ Անգլերէն Վերաբնուած Աստուածաշունչը կը պատրաստուէր՝ թարգմանիչները այնքան մը գիտակցութիւնը ունէին թէ շէօլ եւ հատէս բառերը կարելի չէ պատշաճօրէն տանջանք թարգմանել: Սակայն անոնք այնքան մը անկեղծութիւնը չունէին որ ըսէին թէ այդ բառերը իրապէս ի՞նչ կը նշանակեն. հետեւաբար՝ զանոնք առանց թարգմանելու թողուցին:

Կարգ մը տեղերու մէջ՝ ուր անոնք շէօլ բառը դժոխք թարգմանած են՝ անոնք ծանօթութեանց մասին մէջ դրած են ուղիղ նշանակութիւնը-- գերեզման:

Թէ որ Եբրայեցերէն շէօլ բառը կարգ մը պարագաներու տակ գերեզման կը նշանակէ՝ ուրեմն ան չարչարանաց տեղ մը չկրնար նշանակել ուրիշ պարագաներու տակ: Նոյն իսկ Անգլերէն Քիմկ ձէյմբս Վըրթըն-ի թարգմանիչները այս դժուարութեան բախեցան. եւ երբ բացորոշապէս յայտնի էր թէ շէօլ-ը մահուան վիճակը կը նշանակէր՝ անոնք հրաժարեցան զայն դժոխք (հէլ) բառով թարգմանելէ եւ գերեզման թարգմանեցին: Ահաւասիկ մի քանի պատշաճ օրինակներ.

Սաղմոսաց ԾԵ. 15-- «Ողջ ողջ դժոխքը պիտի

իջնեն». ծանօթութեանց մասին մէջ դրուած է՝ «գերեզման»:

Յորի մասին դրուած է թէ նա կատարեալ եւ չիտակ մարդ մըն էր, որ Աստուծոյ կը վախնար ու չարութենէ կը խորշէր: Նա հիւանդացաւ եւ նեղութեանց մատնուեցաւ լքուած ըլլալով իր բարեկամներէն եւ նոյնիսկ իր կնոջմէն: Գլուխէն մինչեւ ոտքերը գէջ պալարներով ծածկուած ըլլալով՝ ան մարմնաւոր ցաւ եւ մտաւոր անձկութիւն կը կրէր. ու այդ տաղանապալի վիճակին մէջ՝ աղօթեց Աստուծոյ որ զինք դժոխք դրկէ. «Յրանի թէ մինչեւ քու բարկութեանը անցնիլը՝ գերեզմանին մէջը ծածկէիր ու պահէիր զիս. ինձի ժամանակ մը որոշէիր, ու ետքը զիս միտքդ բերէիր» (Յոբայ ԺԴ. 13): Այս առթիւ՝ թարգմանիչները շէօլ-ը գերեզման ընծայած են: Թէ որ շէօլ-ը յաւիտենական տանջանք նշանակէր՝ Յոր անշուշտ պիտի չաղօթէր հոն երթալ: Ապա Յոր կ'աւելցնէ. «Միայն գերեզմանին կ'սպասեմ, որ իմ տունս պիտի ըլլայ. անկողինս մթութեան մէջ փոքեցի» (Յոբայ ԺԷ. 13): Այն տեղին մէջ այնքան ալ շատ կրակ կամ ծծումբ դոյուութիւն չէր կրնար ունենալ. ապա թէ ոչ Յոր զանիկա մութ տեղ մը պիտի չկոչէր:

Ամոլսայ Թ. 2-- «Թէեւ անոնք մինչեւ դժոխք-ը փորեն, իմ ձեռքս անկէ պիտի առնէ զանոնք»: (Այն միակ դժոխքը զոր մարդ կրնայ փորել գերեզմանն է):

Սաղմոսաց ԺԶ. 10-- «Վասն զի իմ անձս գերեզման-ին (կամ՝ դժոխք-ին, ըստ լուսանցքի ծանօթութեան) մէջը պիտի չթողուս, ու քու սուրբիդ ալ ապականութիւն տեսնել պիտի չտաս»: (Պետրոս Առաքեալ կ'ըսէ թէ ասով մեր Տիրոջ երեք օր գերեզմանին մէջ ըլլալուն է որ կ'ակնարկուի-- Գործք Բ. 30--32: Մեր Տէրը դժոխքէն կամ գերեզմանէն դուրս եկաւ: Թէ որ դժոխքը յաւիտենական չարչարանաց վայր մըն է՝ նա ինչպէ՞ս կրնար անկէ դուրս ելլել):

Սաղմոսաց ԺԸ. 5-- «Գերեզմանին (դժոխքին ըստ Անդլ. Ս. Գրոց) լարերը զիս պաշարեցին» : (Ասիկա Ս. Գրական արտայայտութիւն մըն է թէ ցաւերը մարդը արագորէն գերեզմանին կը մօտեցնեն) :

Երկրորդ Օրինաց ԼԲ. 22-- «Քանզի իմ բարկութենէս կրակ վառեցաւ, եւ դժոխք-ին մինչեւ ներքին տեղուանքը պիտի այրէ» : (Այլաբանական արտայայտութիւն մը, որով Իսրայէլի ազգին բացարձակ կործանումը կը պատկերացուի) :

Սաղմոսաց ՃԼԹ. 8-- «Թէ որ դժոխքը անկողինս ընեմ, ահա դուն հոն ես» : (Ըսել ուղեւոր թէ Եհովան Իր զօրութիւնը կրնայ գործածել եւ պիտի դործածէ անոնց վրայ որ գերեզմանին, մահուան վիճակին, մէջ կը գտնուին) :

Յորայ ԺԱ. 8-- «Անիկա (Աստուծոյ իմաստութիւնը) երկինքի պէս բարձր է. դժոխք-էն խորունկ է. Ի՞նչ կրնաս ընել» : (Բացայայտօրէն գերեզմանին է որ կ'ակնարկուի) :

Առակաց Ե. 5-- «Անոր ոտքերը մահուան կիճնեն, ու անոր քայլերը դժոխք-ը կը հասնին» : (Այլաբանօրէն ըսել ուղեւոր թէ իր ընթացքը զինք գերեզման կը տանի) :

Առակաց ԺԵ. 11-- «ԳժՈՒՄԲ-ը ու կորուստը Տիրոջը առջեւն է» : (Այս առթիւ՝ շէօլ-ը ոչնչացման հետ կցուած է եւ ոչ թէ զգալի չարչարանքի հետ) :

Յասայայ Ե. 14-- «Անոր համար դժոխք-ը ինքզինք կը լայնցնէ, ու բերանը չափէ դուրս կը բանայ» : (Պատկեր ոչնչացման, մահուան, որուն զիմած է մարդկութիւնը) :

Եզեկիէլի ԼԲ. 27-- «Եւ անոնք անթլիատներէն իյնող զօրաւորներուն հետ պիտի չպառկին, որոնք իրենց պատերազմական զէնքերովը գերեզման-ը (դժոխք-ը ըստ Անդլ. Ս. Գրոց) իջան, ու իրենց սուրբերը իրենց գլուխներուն տակը դրին. սակայն անոնց անօրինութիւնները իրենց ոսկորներուն վրայ պիտի ըլլայ, թէեւ անոնք կենդանեաց երկրին մէջ

զօրաւորներուն ահարկութիւն էին» : (Գերեզմանն է այն միակ դժոխքը ուր ինչպէս զինուորները կը թաղուին իրենց պատերազմական զէնքերովը) :

Երբայեցերէն շէօլ բառը պարունակող հետեւեալ ուրիշ համարները, ուր ան գերեզման թարգմանուած է, հետաքրքրական պիտի ըլլայ նկատի առնել.

Ծննդոց ԼԷ. 35-- «Ես սուգով պիտի իջնեմ շէօլ-ը (գերեզմանը) իմ որդւոյս քովը» : Ասոնք Յակոբի խօսքերն էին : Ան այնպէս կը հաւատար թէ իր սիրելի Յովսէփ որդին մեռած էր : Անշուշտ նա չէր ակնկալէր թէ իր սիրելի որդին չարչարանաց մէջ էր, ինչու որ ինք Յովսէփի քով կ'ուզէր երթալ :

Յետոյ, Յակոբի միւս որդիները Չանացին համոզել իրենց հայրը՝ որ իրենց կրտսեր եղբայրը, Բենիամին, իրենց հետ Եգիպտոս ղրկէ : Յակոբ՝ որ խանդաղատանօք կը սիրէր այդ որդին՝ պատասխանեց. «Իմ որդիս ձեզի հետ չերթար. ինչու որ անոր եղբայրը (Յովսէփ) մեռած է, ու անիկա (Բենիամին) միտակ մնաց. եւ թէ որ ձեր երթալու ճամբուն մէջ անոր փորձանք մը պատահելու ըլլայ. իմ ձերմակ մաղերս տրտմութիւնով շէօլը պիտի իջեցնէք» (Ծրննդոց ԽԲ. 38) : Թէ որ հոս գործածուած շէօլ բառը դժոխքի կրակ ու ծծումբ կը նշանակէր՝ Յակոբի ձերմակ մաղերը այդ տեսակ տեղի մը մէջ երկար պիտի չդիմանային, եւ ոչ ալ իր մաղերը կրնային շատ չարչարանք կրել : Դիւրին է ըմբռնել թէ նա կ'ակնկալէր գերեզման երթալ : Թարգմանիչները ակնբերեալաբար նշմարեցին այս պարագան, եւ դժկամակեցան այդ բառը դժոխք թարգմանել : Քիմի ձեռնարկ վերծրն-ի՝ ինչպէս նաեւ Հայերէն աշխարհաբար Ս. Գրքին մէջ՝ գանիկա գերեզման թարգմանեցին. սակայն Անդլերէն վերաբնուած (Րիվայզտ) թարգմանութեան մէջ՝ զայն առանց թարգմանելու եղածին պէս թողուցին :

Երրորդ Թաղաւորաց Բ. 6—9-- «Անոր ձերմակ

մաղերը խողաղութեամբ գերեզմանը չիջեցնես» : (Այս տեղ ալ շէօլը պատշաճօրէն թարգմանուած է) :

Յորայ ԻԳ. 19-- «Ձորութիւնը եւ տաքութիւնը ձիւնին ջուրը կը հատցնեն, ու շէօլը՝ մեղք գործողները» : (Թէ որ անհատ մը հատցուած կամ սպառուած է՝ անկարելի է որ ան չարչարանք կրէ) :

Սաղմոսաց ԼԱ. 17-- «Ամբարիշտները թողամբչանան, ու շէօլին (գերեզմանին) մէջ թող լուս կենան» :

Եսայիայ ԼԸ. 10-- «Իմ օրերուս հանգիստ ժամանակին մէջ՝ շէօլին (գերեզմանին) դռները պիտի երթամ» :

ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՐՆ

Անկարելի է ոեւէ մէկուն համար չարչարանաց մէջ ըլլալ՝ եթէ չարչարանքի պարագային նա գիտակից վիճակի մէջ չէ : Եթէ Ս. Գրոց համարները ցոյց տան թէ երբ անհատ մը մեռնի ան զգացողութենէ կը դադրի՝ այն ժամանակ բանաւորապէս կարելի չէ որ ան ոեւէ տեղ զգայուն կերպով չարչարուի : Այս կէտին շուրջ Ս. Գիրքը կ'ըսէ .

«Որովհետեւ կենդանիները (ողջ եղողները) գիտեն թէ պիտի մեռնին. բայց մեռելները բան չեն գիտեր»-- Ժողովողի Թ. 5 :

«Ձեռքդ ինչ որ գտնէ ընելու, բոլոր ուժովդ ըրէ. քանզի ան քու երթալու շէօլ-իդ (գժօխքիդ, գերեզմանիդ) մէջ գործք, խորհուրդ, գիտութիւն ու իմաստութիւն չկայ»-- Ժողով. Թ. 10 :

«Վասն զի մահուան մէջ քեզ յիշատակել չկայ. շէօլ-ին (գերեզմանին) մէջ ո՞՞վ քեզի շնորհակալութիւն պիտի ընէ»-- Սաղմ. 2. 5 :

«Անոնք ոչխարներու պէս շէօլը (գերեզմանը) կը դրուին. մահը պիտի հովուէ դանոնք» : (Ոչ ոք պիտի ուզէ վայրկեան մը իսկ պնդել թէ ոչխարները զգայուն կերպով կը չարչարուին) Սաղմ. ԽԹ. 14 :

Բայց՝ մեր կրօնքի ուսուցիչները պիտի ըսեն . «Այդ համարները մարմինն է որ կ'ակնարկեն : Ըզ-

զացողութիւն ունեցողն ու կենդանի եղողը հողին է-- հողին ներակից կերպով անմահ է ու չկրնար մեռնիլ» : Այս պարագային ալ՝ կրօնքի ուսուցիչները իրենց առարկութիւնը պաշտպանող Ս. Գրոց ոեւէ համար չունին՝ բացի մէկ հատէն : Անոնք յառաջ անցնելով պիտի յայտարարեն թէ մէկ համարը բաւական է. բայց մենք կը պատասխանենք թէ այդ համարը Սատանային խօսքն է, որ ըսաւ. «Ոչ թէ անշուշտ պիտի մեռնիք» (Մննդոց Գ. 4) . եւ այդ խօսքին նկատմամբ Յիսուս ըսաւ թէ ան առաջին սուտն էր . թէ՛ Սատանան ստախօս մը ու ստախօսներուն հայրն էր (Յովհ. Ը. 44) : Երբ կրօնքի ուսուցիչները կը պնդեն Սատանային այս ուսուցումովը կանգնիլ՝ անոնք այդպէս կը խոստովանին թէ անոր ընկերակիցները կամ զաւակներն են :

Հողի բառը հօւթիւն, մարդ, արարած բաներուն հետ հոմանիշ է : Ամէն մարդ ալ հոգի մըն է. բայց ոչ ոք հոգի մ'ունի : Բոլոր անասունները հոգիներ են : Ս. Գիրքը անբան անասունները հողիներ կը կոչէ-- Թուոց ԼԱ. 28 :

Ս. Գիրքը հողի մասին սա պատշաճ բացատրութիւնը կուտայ . «Տէր Աստուած դետնի հողէն շինեց մարդը, եւ անոր ոնգացը կենդանութեան շունչ փչեց, ու մարդը կենդանի հողի եղաւ» (Մննդոց Բ. 7) : Յետոյ Աստուած այդ հողիին, այդ մարդուն էապէս ըսաւ-- Գու մեղանչած օրդ դուն անշուշտ պիտի մեռնիս (Մննդոց Բ. 17) : Արդեօք նա ըսե՞լ ուզեց թէ միայն մարմինը պիտի մեռնի բայց հողին յաւիտեան պիտի ապրի : Ս. Գիրքը կը պատասխանէ . «Ան անձը (ըստ Անգլ. Ս. Գրոց՝ հոգին) որ մեղք կը գործէ՝ անիկա պիտի մեռնի» (Եղեկ. ԺԸ. 4) : «Ո՞՞վ է ան մարդը որ ապրի ու մահ չտեսնէ, եւ իր անձը դժօխքին ձեռքէն փրկէ» (Սաղմ. 2Թ. 48-- այս համարին մէջ գործածուած անձը եւ դժոխքին բաներուն տեղ Անգլ. Ս. Գիրքը հոգին եւ գերեզմանը բաները կը գործածէ) : «Մեռելները Տէրը չեն օրհնէր .

ո՛չ ալ ան ամէնը՝ որ գերեզմանը (լուսթիւնը) կ'իջնեն»-- Սաղմոսաց ՃԺԵ. 17. տես լուսանցքի ծախօթութիւնը:

Հին Կտակարանի մէջ եւ ոչ մէկ պարագայի տակ շէօլ բառը կրնայ ներկայացնել զգացողութեան տեղ մը՝ ուր մեռելները կը չարչարուին: Ընդհակառակը՝ Ս. Գիրքը ամէն պարագային ալ ցոյց կուտայ՝ թէ շէօլ-ը գերեզման, դժոխք, մեռեալներու վիճակ, կը ներկայացնէ, ուր ո՛չ գիտութիւն եւ ոչ ալ խմաստութիւն կայ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՁ

Նոր Կտակարանին մէջ դժձխֆ թարգմանուած Յունարէն հատէս բառը՝ Եբրայեցերէն շէօլ-ին համահաւասար է: Գործք Բ. 27-ին մէջ Պետրոս Առաքեալ Սաղմոսաց ԺՁ. 10-էն մէջ կը բերէ այս կէտը հաստատելով: Այս կէտը հաստատող ուրիշ համարներ են՝ Ա. Կորնթ. ԺԵ. 54, 55, ուր կ'ակնարկուի այն միեւնոյն բանին՝ որ յիշուած է Եսայ. ԻԵ. 8-ին եւ Ովսեայ ԺԳ. 14-ին մէջ: Ուրեմն, տարակոյս չկայ, որ շէօլ եւ հատէս բառերը կ'ակնարկեն գերեզմանին մէջ մեռելներուն ունեցած անզգայ վիճակին, ուր յարութեան համար Աստուծոյ սահմանած ժամանակին կ'ստղասեն:

ԳԵ ՀԵԱՆ — ՈՉԼՁԱՅՈՒՄ

Յիսուս Հրեաներուն քարոզեց: Անոր բոլոր աչակերտները Հրեաներ էին: Անոնք հասկեցան թէ ասպառային օր մը Յիսուս Իր թագաւորութիւնը պիտի հաստատէր, եւ իրենք կ'ակնկալէին այդ թագաւորութեան մէջ բաժին ունենալ: Օր մը անոնց մէջ վէճ ծագեցաւ թէ՛ թագաւորութեան մէջ իրենցմէ ո՛րը պիտի ըլլայ ամենէն մեծը: Յիսուս հասկնալով այդ բանը՝ զանոնք Իր քով կանչեց ու խրատ տուաւ անոնց. եւ այդ առթիւ Նա անոնց ըսաւ. «Եւ թէ որ քու աչքդ քեզ կը դայթակղեցնէ, հանէ՛ անիկա. ա-

դէկ է քեզի մէկ աչքով Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել, քան թէ երկու աչք ունենալ ու կրակին գեհեանը (ըստ Անգլերէն Աստուածաշունչի՝ դժոխքը) ձգուիլ. ուր որ անոնց որդը չմեռնիր ու կրակը չի մարիր» (Մարկոսի Թ. 46, 47): Մեծածայն կերպով

դժոխքի կրակ քարոզողներուն հաճելի համարներ եղած են ասոնք երկար ժամանակներէ իվեր: Անոնք կը խորհին որ այս համարներով վճռական ասպացոյց ունին թէ՛ մեռելները բընաւ չմարող կրակին մէջ չարչարուելով կը պատժուին: Անոնք մեծ ոգեւորութեամբ կը պատճառարանեն թէ որդերը չեն մեռնիր: Բայց նկատի առնելու ենք որ յիշուած բնաւ չի մեռնող բանը որդերն են: Ուստի, ըստ իրենց տեսակէտին, որդերն են անմահ եղողները: Ուեէ բան ըսուած չէ թէ՛ մարդկային էակներ այդ կրակին մէջ ողջ են ու զգացողութիւն ունին:

Անգլերէն Աստուածաշունչին այս համարներուն մէջ գտնուած դժձխֆ բառը Յունարէն կէէննա բառէն թարգմանուած է. զոր Հայերէն զրարար եւ աշխարհարար Աստուածաշունչներուն մէջ տառադարձութեամբ գեհեմ-ի ու գեհեմ-ի վերածած են անոնց թարգմանելու: Կէէննա՝ Եբրայեցերէն «Ննովմի Չոր» անունը արտայայտելու Յունական ձեւն է: Երուսաղէմ քաղաքի հարաւային եղբրքին վրայ կը գտնուի Ննովմի Չորը, որ երբեմն Գեհեմի Չոր կոչուած է: Աղբերը, աղտեղութիւնները, սատկած կենդանիներու զեակները, եւայլն քաղաքէն դուրս

23626-59

հանուելով՝ թումբէն վար ձորին մէջ կը նետուէին: Այդ աղտեղութիւնները ոչնչացնելու համար կրակը միշտ վառ կը պահէին: Հրէական օրէնքը բնաւ թոյլ չէր տար որ այդ ձորին մէջ ողջ արարած նետուի կամ կրակին վրայ դրուի: Այդ դիակները բարձր թումբէն վար նետուած ատեն՝ երբեմն խորտ ու բորտ տեղերու մէջ կը մնային՝ եւ որդերէն կ'ոչընչացուէին: Ոեւէ անձ պիտի կրնայ հասկնալ թէ՛ Ենովմի Ձորը ոչնչացման վայր մը՝ եւ հետեւաբար ոչնչացման խորհրդապատկեր էր: Ամէն Հրեայ կ'ըմբռնէր այս պարագան: Ի հարկէ Յիսուս ալ միեւնոյն ըմբռնումը ունէր:

Ս. Գիրքը ցոյց կուտայ թէ Հրեաները այլաբանական ժողովուրդ մըն էին: Ձոր օրինակ՝ Երուսաղէմի տաճարն ու քահանայական ծէսերը պատկերացուցին թաղաւորական քահանայութիւնը որպէս Աստուծոյ տաճարը: Երուսաղէմէն էր որ իշխանութիւնը կը տարածուէր: Հոն էր կառավարութեան կեդրոնը: Յայտնութեան այլաբանական դրբին մէջ՝ Աստուծոյ թաղաւորութիւնը ներկայացուած է քաղաքի, Նոր Երուսաղէմի, պատկերով (Յայտնութեան ԻՍ. 2): Հետեւաբար՝ ծրագրուած էր որ՝ Երուսաղէմը պատկերացնէր Քրիստոսի թաղաւորութիւնը, որուն նկատմամբ այդ աշակերտները կը վիճէին: Քաղաքին համար իրրեւ կիզարան գործածուած Ենովմի Ձորը՝ կը պատկերացնէր ոչընչացումը ամէն անոնց՝ որոնք թաղաւորութեանն ղուրս պիտի նետուէին: Սուրբ քաղաքին, Նոր Երուսաղէմի (Աստուծոյ Թաղաւորութեան) օրհնութիւններն ու բարիքները նկարագրող Ս. Գրոց համարները կը յայտարարեն թէ՛ ապականող կամ պղծող ամէն բան անկէ ղուրս պիտի ձգուի (Յայտ. ԻՍ. 27): Հրեաներուն կողմէ իրրեւ ոչնչացման վայր ճանչցուած Ենովմի Ձորը կամ Գեհէանը՝ կը պատկերացնէր մահուան այն վիճակը՝ ուրիկէ ա'լ յարութիւն պիտի չառնեն եւ որ Ս. Գրոց մէջ երկրորդ մահ կոչուած է:

Այդ համարներով (Մարկոսի Թ. 46, 47) Յիսուս Իր աշակերտներուն կը յայտնէր այն պայմանները՝ որոնցմով պիտի կրնային թաղաւորութեան, սուրբ քաղաքին, մէջ մտնել: Հպարտութիւնն ու փառամոլութիւնը՝ այդ թաղաւորութեան մէջ մըտնել ուղղող մը համար խոչընդոտներ պիտի ըլլային: Յիսուս անոնց կը յայտնէր թէ՛ թաղաւորութիւնը իրենց համար ունէ բանէ աւելի արժէք ունենալու էր: Եւ Իր բացատրութիւնը որոջ ու զօրաւոր ընելու համար՝ Նա աչքին մասին խօսեցաւ: Ի հարկէ՛ Յիսուս ըսել չուզեց Իր աշակերտներուն թէ՛ թաղաւորութեան մէջ կարենալ մտնելու համար պարտաւոր էին աչքերնուն մէկը հանել: Կը համարձակլինք ըսելու թէ՛ դժոխքի կրակ ջատագովող ոչ մէկ անհատ յօժար պիտի ըլլայ՝ կամաւորապէս իր աչքը հանել թաղաւորութեան մէջ կարենալ մտնելու համար: Թէ՛ որ այդ խօսքերը բառականօրէն վեր առնելու ենք՝ այն ժամանակ մենք պարտաւոր ենք կերակացնել, եկեղեցական քարոզիչներուն համաձայն, թէ՛ միայն միականի մարդիկն են որ պիտի կրնան երկինք երթալ:

Յիսուս ի՞նչ ըսել ուզեց: Երբ Անոր խօսքերը կը պարզաբանենք՝ մենք կ'ըմբռնենք թէ Անոր ըսել ուզածը սա էր-- Աստուծոյ թաղաւորութեան մէկ անդամին տիրացած յաւիտենական կեանքը՝ այն ամենամեծ մրցանակն է զոր ունէ մէկը կրնայ ստանալ: Անոր արժանի կրնան համարուիլ միայն անոնք՝ որոնք յօժար են զոհել երկրային բաները: Ուստի՛ եթէ երկրային ունէ բան կը դայթակղեցնէ կամ կ'արգելէ թաղաւորութեան համար պատրաստուելէ եւ անոր մէջ մտնելէ՛ լաւ պիտի ըլլայ զայն ոչնչացընել՝ եթէ նոյն իսկ ան աչքի մը չափ մեղի սիրելի եղած ըլլայ: Այսինքն՝ անհատի մը համար աւելի լաւ պիտի ըլլայ իրեն սիրելի եղած բան մը զոհել՝ քան թէ կորսնցնել կենաց այս մեծ մրցանակը եւ նետուիլ Գեհէանի՛ մշտնջենական ու բացարձակ ոչըն-

չացման վիճակին մէջ: Այս ոչնչացումը պատկերացուած էր թէ՛ կրակով եւ թէ՛ որդերով. եւ ոչոնչացումը այնքան լիակատար կ'ըլլար՝ որ ո՛չ մէկ կտոր կը մնար, այսպէս նախապատկերելով թէ՛ յամառաբար ընդդիմացողներուն համար ա՛լ յարութիւն պիտի չըլլայ:

Նոր կտակարանին սարունակած բոլոր Կէէննաբառերը, որոնք մերթ դժոխք թարգմանուած են, մշտնջենական ու բացարձակ ոչնչացում կը նշանակեն: Այս կէտը ապացուցանող ամենազորաւոր համարներէն մին հետեւեալն է. «Եւ մի՛ վախնաք անոնցմէ՛՝ որ մարմինը կ'սպաննեն, ու չեն կրնար հոգին սպաննել. հապա աւելի անկէ վախցէք դուք, որ կրնայ հոգին ու մարմինը գեհենին (ըստ Անգլերէն Ս. Գրոց՝ դժոխքին) մէջ կորսնցնել» (Մատթէոսի Ժ. 28): Յիսուս կը յայտնէր Իր աշակերտներուն թէ իրենք պիտի հալածուէին իրենց թշնամիներէն, որոնք թերեւս դիրենք սպաննէին ալ: Այս առթիւ կ'ուզենք ցոյց տալ մարմնի ու հոգիի միջեւ եղած զանազանութիւնը. Մարմին ըսելով կ'ակնարկուի մարդկային յօրինուածքին միայն. իսկ հոգի ըսելով կ'ակնարկուի էութեան, արարածին, բովանդակելով ապրելու իրաւունքը: Մեր Տիրոջ աշակերտներուն թշնամիները՝ անոնց մարմինները ոչնչացնելէ զատ ուրիշ ոեւէ բան չէին կրնար ընել: Անոնք չէին կրնար անոնց ապագայ ապրելու իրաւունքին վրայ ոեւէ ներգործութիւն ընել: Այդ գորութիւնը միայն Եհովան ունի: Ուստի Յիսուս անոնց ըսել ուզեց. «Այդ մարդոցմէ մի՛ վախնաք՝ որոնք ձեր մարմինները միայն կրնան ոչնչացնել. բայց վախցէք Անկէ, Եհովա Աստուծմէ, որ գորութիւն ունի թէ՛ հոգին եւ թէ՛ մարմինը Գեհենի մէջ կորսնցնել (ոչնչացնել)»: Հոս գործածուած կորսնցնել (ոչնչացնել) բառը վճռական ապացոյց է թէ՛ Ենովմի Չորը ոչոնչացման պատկեր մըն էր, եւ թէ անկէ թարգմանուած դժոխք բառը ոչնչացում կը նշանակէ, ուրկէ

այլեւս չպիտի կրնան յարութիւն առնել: Ուրեմն անցոյց կուտայ թէ ինչ պիտի ըլլայ դիտակցօրէն մեղանշողներուն վախճանը, երբ Տիրոջմէ ստացած են կենաց տիրանալու լիակատար պատեհութիւնը:

Յիսուս դարձեալ ըսաւ. «Օձե՛ր, իժերո՛ւ ծընունդներ, ի՞նչպէս պիտի փախչիք գեհենին (ըստ Անգլ. Ս. Գրոց՝ դժոխքին) դատապարտութենէն» (Մատթ. ԻԵ. 33): Անգլերէն Ս. Գրքին մէջ գործածուած դժոխք բառը, ինչպէս յայտնի է Հայերէն Ս. Գիրքէն, Կէէննա բառէն թարգմանուած է: Տէրը Իր խօսքը ուղղած էր դպիրներուն ու փարիսեցիներուն, որոնք լուսաւորուած ըլլալով հանդերձ՝ դիտակցօրէն ու վատարար զրպարտեցին ու հալածեցին Տէրը: Որովհետեւ անոնք ժողովուրդը կը խաբէին ու ճշմարտութեան նկատմամբ կը կուրացնէին զանոնք՝ Տէրը անոնց էպպէս ըսաւ. «Դուք ձեր աստուածալաշտութեամբը կը պարծենաք՝ եւ արդարութեան արտաքին մեծ ցուցադրութիւն մը կ'ընէք. սակայն, եթէ ձեր ընթացքը չփոխէք՝ դուք անտարակոյս պիտի ոչնչացուիք գեհենի մէջ»: Այս փարիսեցիներուն համանմաններն են՝ մեր ժամանակուան կրօնքի ուսուցիչները. որոնք իբրեւ աստուածախա արարածներ եւ իբրեւ Տիրոջը ներկայացուցիչները ցոյց կուտան իրենք դիրենք՝ եւ նոյն ատեն դիտակցօրէն կը խեղաթիւրեն Անոր խօսքը: Ասոնք դաս առնելու են քիչ առաջ ըսուածներէն:

ԹԱՐԹԱՐՈՒ

Նգեմէն սկսեալ մինչեւ մեծ ջրհեղեղը՝ երկինց հրեշտակները մարդոց հետ շատ մը առնչութիւններ ունէին: Այս հրեշտակներէն ոմանք ամբարշտացան, եւ մեծ ջրհեղեղին ժամանակ Աստուած անոնց նրկատմամբ ունեցած Իր դատաստանը գործադրեց: Պետրոս Առաքեալ անոնց մասին կ'ըսէ. «Վասն զի թէ որ Աստուած մեղք գործող հրեշտակներուն չի խնայեց, հապա խաւարի կապերով տարտարոսը

(ընտ Անգլ. Ս. Գրոց՝ դժոխքը) ճգած՝ դատաստանի պահել տուաւ» (Բ. Գետ. Բ. 4) : Անդրերէն Աստուածաշունչին այս համարին մէջ գտնուած դժոխք բառը, ինչպէս յայտնի է Հայերէնէն, Յունարէն քարքարու բառէն թարգմանուած է : Տեսակէտով մը դժուար է հասկնալ թէ՛ ճիշդ ինչո՞ւ համար է որ Անգլերէնի թարգմանիչները այդ բառը դժոխք թարգմանեցին : Անոնք յայտնապէս խորհեցան թէ՛ այդ ամբարիշտ հրեշտակները կամ դեւերը դժոխքին մէջ կը գտնուէին կրակը վառ պահելու եւ վրան ծծումբ աւելցնելու գործին մէջ Սատանային օգնելու համար : Թէ որ այդ համարը աւելի զգուշութեամբ կարդային՝ անոնք պիտի տեսնէին թէ՛ այն հրեշտակները խաւարի մէջ բանտարկուած են . եւ երբ խաւարի մէջ են՝ ատիկա կը նշանակէ թէ՛ իրենց շուրջ այնքան ալ մեծ չափով կրակ չկրնար գտնուիլ :

Այս համարին մէջ Առաքեալին կողմէ գործածուած քարքարու բառը՝ շատ կը նմանի քարքարուս բառին, որ Յունական դիցաբանութեան մէջ՝ միջին անդունդի կամ բանտի որպէս անուն գործածուած է : Գիտնականները կը յայտնեն մեզի թէ՛ երկրի մակերեսէն որոշ հեռաւորութենէ մը անդին բացարձակ մթութիւն կը տիրէ . եւ գոյութիւն ունեցած բաւականաչափ ապացոյցները մեզ այն եզրակացութեան կ'առաջնորդեն՝ թէ ջրհեղեղէն առաջ մեղանչող այն չար հոգիները, կամ դեւերը, այդ մթութեան մէջ բանտարկուած են : Սակայն, կը թուի թէ քարքարու բառով աւելի մասնաւորապէս գործողութեան մըն է որ կ'ակնարկուի քան թէ միջավայրի մը : Այդ համարը պատշաճօրէն հետեւեալ կերպով կարելի է ընծայել . «Աստուած մեղանչող հրեշտակներուն չխնայեց . հասկա՛ շնորհագրկեց գանձմբ եւ խաւարի կապերուն յանձնեց» : Ենթահարկուած ներկայացուց առանձնաշնորհներէ զբրկուելը, եւ խաւարն ալ՝ այն վիճակը որուն ենթար-

կուած են : Այս առթիւ մեր միջոցը չներեր վեր առնել դեւերուն պատմութիւնը . սակայն ընթերցողներուն կը թելադրենք որ կարգան մեր «Ոգեհարցութիւնը Սատանայական Արուեստ Մըն է» 64 էջնոց զբոյժիլը : Աստուածաշունչի միայն այս համարին մէջ է որ Յունարէն այս բառը կ'երեւայ, եւ մարդոց նկատմամբ ուրիշ բան ըսուած չէ հոն :

Ուրեմն, Ս. Գրոց այս համարները վերջնականապէս ցոյց կուտան՝ թէ դժոխքը զգալի չարչարանաց տեղ մը չէ . թէ՛ դժոխք թարգմանուած շէօլ եւ հաւաք բառերը՝ մեռածներու վիճակը կը նշանակեն, ուրկէ մեռելները պիտի արթնցունին յարութեան ատեն . թէ՛ կէտնա կը նշանակէ կամակոր ամբարիշտներուն վիճակը, որոնք կը մեռնին ու ա՛լ յարուցուելու յոյս չունին, եւ այդպէս բացարձակօրէն կ'ընչնչացունին . եւ թէ՛ քարքարու-ն կը ներկայացնէ շուրջհարկուած հոգեղէն չար էակներու վիճակը :

ԱՉԻՍՏՈՒՆԻ ԶԱՐԿՈՒՄԸ

Յաւիտենական չարչարանքի տեսութեան ջատագովները այժմ փութով պիտի հարցնեն . Թէ որ մեռելները դիտակցութիւն չունին, եւ թէ որ դժոխքը կը նշանակէ լուսութեան վիճակ մը, ի՞նչ պիտի կըրնաք ըսել դժոխքին մէջ եղող հարուստ մարդու մասին՝ որ չարչարանաց մէջ ըլլալով իր աչքերը վեր վերցուց : Ի՞նչ պիտի կրնաք ըսել զբախտին մէջ եղող գողին մասին : Ի՞նչ պիտի ըսէք ոչխարներուն ու այծերուն մասին, որոնց վերջինները յաւիտենական պատիժի դիմած են :

Գժոխքի կրակ ջատագովողները մեծ դժուարակութեամբ մը՝ իրենց դատը այս երեք կէտերուն վրայ կը հաստատեն : Անոնք ինքզինքնին անպարտելի կը նկատեն : Որպէս զի կարելի ըլլայ մեր տալիք պատասխանը աւելի որոշ կերպով դնահատել՝ յարմար կը նկատենք նախ համառօտաբար ուրուագծել մարդուն համար Աստուծոյ ունեցած նպատակը՝

ինչպէս որ Ս. Գրոց մէջ յայտնուած է: Երբ յաւիտեանական չարչարանք քարոզողները ասիկա յտակ կերպով ըմբռնեն՝ անոնք այնքան ալ հանդիստ պիտի չզդան իրենց դիրքին մէջ: Ինչ եւ իցէ՝ յուսանք թէ անոնք պիտի առաջնորդուին իրենց դիրքին անհեթեթութիւնը ըմբռնելու:

Աստուած՝ առաջին մարդը որպէս կատարեալ արարած մ'ստեղծեց Իր պատկերովն ու նմանութեամբը (Ծննդոց Ա. 27 Երկրորդ Օրինաց 1Բ. 4): Աստուած մարդուն առջարկեց կեանք, աղատութիւն եւ երջանկութիւն՝ պայմանաւ որ մարդը բացարձակապէս Իրեն հնազանդի: Աստուած՝ անհնազանդութեան որպէս պատիժ մահ սահմանած էր Իր օրէնքին մէջ. «Անշուշտ պիտի մեռնիք» (Ծննդոց Բ. 17): Ս. Գիրքը բացայայտօրէն կ'ըսէ թէ մեղքին պատիժը մահ է (Հոովմ. 2. 23): Ատիկա Աստուծո՛յ օրէնքն է: Աստուած անպիտիոխելի է (Մաղ. Գ. 6): Այս օրէնքը մարդուն մեղանչելէն առաջ հաստատուած ըլլալով՝ եթէ մարդուն մեղանչելէն վերջ Նհովա դանիկա յաւիտենական տանջանքի դատապարտէր՝ այն ժամանակ Աստուած փոխած պիտի ըլլար Իր օրէնքին տրամադրած պատիժը: Ատիկա յետաւորաբքի (էքս-փոսթ--ֆէքթօ) օրէնք պիտի ըլլար: Նոյն իսկ անկատար մարդիկը կ'ընդունին թէ յետաւորաբքի օրէնք մը անարդար է: Մէկ խօսքով, ոճիրի մը գործուելէն յետոյ՝ կառավարական ոչ մէկ իշխանութիւն կրնայ իրաւացիօրէն փոխել ոճիրին համար նախապէս սահմանուած պատիժը, եւ այդ պատիժին ենթարկել անհատը: Եթէ Աստուած մարդը յաւիտենական տանջանաց դատապարտեց՝ Նա այդ պարագային արդար կերպով վարուած չեղաւ անօրհետ: Եթէ Աստուած մարդը մահուան դատապարտեց՝ այն ատեն Նա պատշաճօրէն չկրնար զանիկա յաւիտենան չարչարել. ինչու որ այդպէս ընելով Նա Իր իսկ դատաւճռին գործադրութեան մէջ պիտի թերանար, եւ ատիկա անպատշաճութիւն պիտի ըլլար:

ՅԱԻՏԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԻժ

Եկեղեցական քարոզիչները յաւիտենական տանջանք եւ յաւիտենական պատիժ ասացուածքները իբրեւ հոմանիշ կը գործածեն: Անոնք բացարձակապէս կը սխալին այդ կէտին մէջ ալ: Անհատ մը կրնայ յաւիտենական պատիժ կրել՝ բայց ո՛չ յաւիտենական տանջանք: Անհատ մը չկրնար յաւիտենան չարչարուիլ առանց զիտակցութիւն ունեցած ըլլալու. բայց թէ որ անոր պատիժը յաւիտենական մահ է՝ այդ պատիժը յաւիտենական կամ մշտնջենական պիտի ըլլայ: Աստուած կը պատժէ ամբարիշտները, եւ այդ պատիժը մահ է: Պատիժի աստիճաններ կան: Թէ որ մէկը վառեակ մը գողնայ՝ նա երեսուն օր բանտարկութեամբ կրնայ պատժուիլ: Իր բանտարկութիւնը այդ ժամանակաշրջանին չափ միայն կը տեւէ: Թէ որ նա ինքնաշարժ մը գողնայ՝ հինգ տարի բանտ մնալով կրնայ պատժուիլ: Թէ որ նա զիտակցօրէն մարդասպանութիւն ընէ՝ իր պատիժը կրնայ մահ ըլլալ: Վերջնոյն պարագային՝ անոր պատիժը տեւական է, եւ հետեւաբար յաւիտենական՝ մարդկայնօրէն նկատելով:

Նհովա, Իր օրէնքին մէջ սահմանած պատիժին համաձայն, Աղամը մահուան դատապարտեց եւ ոչ թէ յաւիտենական չարչարանքի: Այդ դատաւճիռը կամ դատապարտութիւնը սապէս կը կարդացուի. «Որովհետեւ դուն քու կնիկանդ խօսքը մտիկ ըրիր, եւ ան ծառէն կերար, որուն համար պատուիրեցի քեզի՝ ըսելով, Չուտես անկէ, երկիրը քու պատճառովդ անիծեալ ըլլայ. կենացդ բոլոր օրերուն մէջ նեղութիւնով ուտես անկէ. եւ փուշ ու տատակ բուսցնէ քեզի, եւ դաշտին խոտը ուտես: Երեսիդ քրտինքովը ուտես քու հացդ, մինչեւ դետինը դառնալը, որ անկէ առնուեցար. քանզի հող էիր դուն ու հողին պիտի դառնաս» (Ծննդոց Գ. 17--19): Ինչպիսի՞ տրամաբանութեամբ է որ՝ կղեր մը կրնայ աստ-

ւածալախ կերպարանքով կանգնիլ մտացի ժողովա-
կաններու առջեւ՝ եւ վերեւը ներկայացուած դատա-
վըճիոնին պարզ արտայայտութիւնը նկատի ունենա-
լով՝ ըսել անոնց թէ Աստուած Աղամբը յաւիտենա-
կան չարչարանքի դատապարտեց :

Աստուած Իր դատավճիոնն ի գործ դրաւ Աղամբը
Եղեմէն վտարելով եւ ստիպելով անոր՝ որ Եղեմէն
դուրս դտնուած երկրին արտադրած թունաւոր
տարրերով սնանի : Նա 930 տարի մահուան դատա-
պարտութեան տակ մնաց, եւ անկէ վերջ նա լիովին
մեռաւ (Ծննդոց Ե. 5) : Այդ ժամանակաշրջանին՝
անոր զաւակները ծնան : Հայրը, դատապարտու-
թեան տակ ըլլալով, անկատար էր : Նա մահուան
դատապարտութեան տակ ըլլալուն՝ իր զաւակներն
ալ իբրեւ մեղաւորներ եւ առանց ասրելու իրաւուն-
քի ծնան (Սաղմ. ԾԱ. 5, Հոովմ. Ե. 12) : Աղամ, իր
մեռած ժամանակ, դժոխք, գերեզման, դնաց : Նա
օրէնքին պատիժը վճարեց : Այն ժամանակէն իվեր
մեռած իր զաւակներն ալ դժոխք, գերեզման, դա-
ցին : Անոնք տառապած են իրենց հօր անհնազանդու-
թեան պատճառաւ : Աղամի եւ անոր զաւակներուն
վրայ եկած այս մահը մշտնջենական պիտի ըլլար՝
եթէ Աստուած մարդը մահուանէ փրկելու եւ անոր
կեանք պարգեւելու պատեհութեան մը համար պա-
տըրաստութիւն մը չընէր : Ուստի, Աստուած հետեւե-
ալ որոշ եւ հաստատ խոստումն ըրաւ .

«Ձանոնք գերեզմանին ձեռքէն պիտի փրկեմ,
դանոնք մահուանէ պիտի ազատեմ . ջու ժանտախտդ
ո՞ւր է, ո՞վ մահ, ջու աւերումդ ո՞ւր է, ո՞վ գերեզ-
ման . իմ աչքերէս զղջումը պիտի ծածկուի» (Ով-
սեայ ԺԳ. 14) : Այս համարին մէջ գտնուած գերեզ-
ման բառը Եբրայեցերէն շէօլ-էն է, այն միեւնոյն
բառէն՝ որ դժոխք թարգմանուած է : Հետեւաբար՝
տրուած խոստումը այն է թէ Աստուած մարդկու-
թիւնը դժոխքէն պիտի փրկէ :

Այա՛ Նհովան, մարդկութեան հանդէպ տածած
Իր մեծ սիրոյն եւ անոնց կեանք տալու լիակատար
պատեհութիւն մ'ընծայելու փափաքին պատճառաւ,
երկինքէն Իր սիրելի Որդին, Յիսուսը, զրկեց, որուն
կեանքը հոգեղէնէ մարդկային մակարդակի փոխան-
ցուեցաւ : Յիսուս Նհովայէն յղացուած էր . հետեւա-
բար Նա կատարեալ, սուրբ եւ առանց մեղքի ծնաւ
(Մատթ. Ա. 20, Եբր. Է. 26) : Նա Իր մէջ Աղամի
ապականած արիւնէն բնաւ չունէր :

Յիսուս որոշապէս ըսաւ թէ Ինք եկած էր մարդ-
կութիւնը փրկելու եւ այդ ուղղութեամբ Աստուծոյ
ըրած խոստումը իրականացնելու համար (Մատթէ-
ոսի Ի. 28, Յովհ. Ժ. 10) : Նա խաչին վրայ մեռաւ .
եւ Աստուած զԱնիկա մահուանէ յարուց, այդպէս
մարդոց փրկութեան դինը պատրաստելով (Յովհան-
նու Գ. 16) : Յիսուսի մահն ու յարութիւնը երաշխա-
ւորութիւն մըն էին թէ՛ դժոխքի, գերեզմանի, մէջ
գտնուած բոլոր մեռելները որոշեալ առեկնին մահ-
անէ պիտի արթնցուին-- Յովհաննու Ե. 2), Գործք
Առաքելոց Ժէ. 31, ԻԴ. 15 :

ԴժՈՒՔԻ Մէջ ԵՂՈՂՆԵՐԸ ԿՐՆԱ՞Ն ԴՈՒՐՍ ԳԱՒ

Եթէ մեռելներու յարութիւնը ճշմարիտ է, ուրե-
մըն յաւիտենական տանջանքի այս վարդապետու-
թիւնը այնքան սուտ է՝ որքան նոյն ինքն Սատանան :
Եթէ մեռելները կրնան յարուցուիլ՝ այդ իրողութիւ-
նը վճռական ապացոյց է թէ անոնք մշտնջենական
չարչարանաց մէջ պիտի չպահուին : Անոնք անկէ
դուրս չեն կրնար բերուիլ եթէ մշտնջենապէս դացած
են հոն : Յարութիւն կը նշանակէ արթննալ եւ կեան-
քի մէջ վերահաստատուիլ : Եթէ մեռելներու յարու-
թիւնը ճշմարիտ է եւ քարոզուած է Աստուծոյ Խօս-
քին մէջ՝ այն առեկն ներակից անմահութեան վար-
դապետութիւնը բացարձակ սուտ մըն է : Յիսուս որո-
շապէս կ'ըսէ որ խօսուած առաջին սուտը այն էր թէ՛

մարդը ներակից անմահութիւն ունի (Յոզ. Ը. 44) : Եթէ մարդիկ ներակից կերպով անմահ են՝ ուրեմն մեռած չեն հապա տեղ մը կ'ապրին. եւ եթէ արդէն իսկ ողջ են՝ անկարելի պիտի ըլլայ դանոնք արթնցնել կամ վերակենդանացնել : Ուստի՝ կա՛մ ներակից անմահութեան եւ կա՛մ յարութեան վարդապետութիւնը պարտի իյնալ : Ասոնց ո՞ր մէկը Ս. Գրոց վրայ հիմնուած է :

Պօղոս Առաքեալ այս հարցման կը պատասխանէ հետեւեալ վճռական պատճառաբանութեամբ. «Վասն զի ամենէն առաջ ես ձեզի աւանդեցի դանիկա՝ զոր ես ալ ընդունեցի, թէ Քրիստոս մեր մեղքերուն համար մեռաւ դիրքերուն ըսածին համեմատ, եւ թէ թաղուեցաւ, ու յարութիւն առաւ երրորդ օրը՝ դիրքերուն ըսածին համեմատ» : «Ուրեմն եթէ Քրիստոս կը քարոզուի, որ մեռելներէն յարութիւն առած է, ի՞նչպէս ձեզմէ մէկ քանիները կ'ըսեն թէ Մեռելներու յարութիւն չկայ : Եթէ մեռելներու յարութիւն չկայ, ուրեմն Քրիստոս ալ յարութիւն առած չէ : Եւ եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ, ուրեմն մեր քարոզութիւնը պարսպ է, ու ձեր հաւատքն ալ պարսպ է. եւ մենք ալ Աստուծոյ սուտ վիպանքը զըտնուած կ'ըլլանք. որովհետեւ Աստուծոյ համար վկայութիւն տուինք, թէ ինք մեռելներէն յարուց Քրիստոսը. որ իրաւ չյարուց դանիկա, եթէ մեռելները յարութիւն չեն առներ : Քանզի եթէ մեռելները յարութիւն չեն առներ, Քրիստոս ալ յարութիւն առած չէ. եւ եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ, ձեր հաւատքը պարսպ է, ու տակաւին ձեր մեղքերուն մէջ էք. նոյնպէս Քրիստոսով ննջողներն ալ կորսուած են : Եթէ միայն աս կեանքին համար Քրիստոսի յուսացած ենք, մենք բոլոր մարդոցմէն աւելի խղճալի ենք : Իայց հիմա Քրիստոս մեռելներէն յարութիւն առած է, ննջեցեալներուն առաջին պտուղը : Քանզի որովհետեւ մարդով եղաւ մահը, մարդով ալ մեռելներու յարութիւնը : Վասն զի ինչպէս Ադամով ամէնը կը

մեռնին, նոյնպէս ալ Քրիստոսով ամէնը կենդանի պիտի ըլլան. բայց ամէն մէկը իր կարգովը. առաջին պտուղը Քրիստոս, ետքը Քրիստոսինները՝ իր գալուատները. անկէ ետեւ կուգայ վախճանը, երբ թագաւորութիւնը պիտի տայ Աստուծոյ ու Հօրը ձեռքը, երբ խափանէ ամէն իշխանութիւնը եւ ամէն պետութիւնը ու զօրութիւնը : Վասն զի անոր պէտք է թագաւորութիւն ընել՝ մինչեւ բոլոր թշնամիները իր ոտքերուն տակ դնէ : Վերջին թշնամին որ պիտի խափանի՝ մահն է»-- Ա. Կորնթ. ԺԵ. 3, 4, 12--26 :

Երբ Առաքեալին խօսքերը կը պարզաբանենք՝ կը տեսնենք որ Նա ըսել կ'ուզէր. Յիսուս յարութիւն առած է : Այս խօսքը կա՛մ շիտակ եւ կա՛մ սխալ է : Եթէ Նա յարութիւն առած է՝ ատիկա երաշխաւորութիւն մըն է թէ բոլոր մեռելները յարութիւն պիտի առնեն : Եթէ յարութիւն չկայ՝ ուրեմն բոլոր Քրիստոսով ննջողներն ալ կորսուած են՝ կորսուել կը նշանակէ՝ գոյութիւն ունենալէ դադրել : Անհատ մը չկրնար թէ՛ կորսուել եւ թէ՛ նոյն ատեն յաւիտեան կան չարչարանաց մէջ ըլլալ : Այսպէս՝ Առաքեալը ցոյց կուտայ թէ՛ մեռելները փոխանակ զգալի չարչարանաց մէջ ըլլալու՝ գերեզմանին, Ս. Գրոց դժոխքին, մէջ են. թէ՛ Աստուծոյ որոշած ատենին՝ անոնք մահուանէ պիտի արթնցուին, ամէն մարդ իր կարգովը. եւ թէ Քրիստոս իր թագաւորութեան շրջանին՝ նոյն իսկ մահը պիտի ոչնչացնէ, որ մարդուն մեծ թշնամին է : Այսպէս վճռաբար կապացուցուի այն իրողութիւնը թէ՛ դժոխքին մէջ եղող մեռելները Քրիստոս Յիսուսի միջոցաւ պիտի յարուցուին : Այս սքանչելի պարզեւն ու օրհնութիւնը մարդկութեան պիտի շնորհուին Քրիստոսի թագաւորութեան շրջանին, Անոր երկրորդ գալուատէն վերջ :

Փրկանքի եւ մեռելներու վերակենդանացման նիւթերը լիակատար կերպով վերլուծուած են՝ մեր «Հաղարամէի Արշալոյսը» եւ «Աստուծոյ Բնարը» աւուրնով մասնագիտական խոշոր հատորներուն մէջ :

Այս լաթակազմ երկու հատորներուն իւրաքանչիւրին զինն է՝ 35 սէնթ:

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ԱՆՄԱՀ

Անմահութիւն կը նշանակէ մահուան ենթակայ չըլլալ կամ մահէ զերծ ըլլալ: Ան ներակից կեանք կը նշանակէ: Մենք տեսանք թէ մարդը անմահ չէ: Սատանան ալ անմահ չէ. քանզի Պօղոս Առաքեալ որոշապէս կ'ըսէ թէ Քրիստոս, որոշեալ ատենին, պիտի ոչնչացնէ Սատանան (Եբր. Բ. 14): Ամբարիչտներուն ճակատադիրը հրաշէկ ծծումբ ըլլալ քարոզողները մեզի ըսած են թէ՝ Սատանան դժոխքին հրավառն է: Հիմնուած վերոյիշեալ վճռական ասպացոյցներուն վրայ՝ թէ Սատանան պիտի բնաջնջուի, մենք կը հարցնենք այս յաւիտենական տանջարան քարոզողներուն. Երբ Սատանան բնաջնջուի՝ ո՞վ վառ պիտի պահէ կրակը:

Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ մեզի թէ Աստուած միայն ունի անմահութիւն (Ա. Տիմ. 2. 16): Յիսուս ըսաւ թէ Հայրը այդ պատիւը պիտի շնորհէ Իրեն: Առաքեալը կ'ըսէ մեզի թէ Աստուած այդ բանը իրապէս շնորհեց Յիսուսի (Յովհ. Ե. 26, Փիլ. Բ. 9--11): Ամէն անոնք որ Քրիստոսի մարմնոյն անդամներն են եւ Անոր թաղաւորութեան որպէս մէկ անդամը կ'ընդունուին՝ նմանապէս անմահութեան մրցանակը պիտի ստանան. բայց ո՛չ ուրիշները-- Ա. Կորնթացիս ԺԵ. 53, 54, Յայտնութեան Բ. 10:

ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոսի թաղաւորութեան ատեն՝ նախ ողջ եղողներուն պիտի շնորհուի կենաց տիրանալու պատեհութիւնը. եւ հնազանդները մտքի ու մարմնի կատարելութեան մէջ վերահաստատուելով՝ յաւիտենապէս երկրի վրայ պիտի ապրին: Մեռելները պիտի արթնցուին ու անոնց ալ կենաց տիրանալու պատեհութիւն մը պիտի ընծայուի (Բ. Տիմ. Դ. 1, Գործք

ԺԷ. 31, Գ. 19--24): Քրիստոսի թաղաւորութեան չըջանի այդ փորձարկութեան ժամանակ՝ Տէրոջ կամաւորապէս անհնազանդ եղողները յաւիտենական ոչնչացումով պիտի պատժուին (Գործք Գ. 23, Սաղմոսաց ՃՆԵ. 20): Այդ ոչնչացումը պատկերացուած էր Գեհենով (որ Անգլերէն Ս. Գրոց մէջ դժոխք թարգմանուած է), ուրկէ այլեւս յարութիւն առնել պիտի չըլլայ:

ՀԱՐՈՒՍՏ ՄԱՐԴՆ ՈՒ ՂԱԶԱՐՈՍԸ

Դպիրներն ու Փարիսեցիները Իսրայէլի գլխաւորներն էին: Այդ ազգին կրօնական, ինչպէս նաեւ քաղաքական, կազմին առաջնորդներն էին անոնք: Օր մը, երբ մեր Տէրը անոնց կը խօսէր, Նա պատմութիւն մ'ըրաւ, որ Հարուստ Մարդուն ու Ղազարոսին առակը կ'ոչնչուած է: Այդ պատմութիւնը ամբողջութեամբ ստորեւ կը գնենք.

«Հարուստ մարդ մը կար, որ ծիրանի ու բեհեզ կը հագնէր, եւ ամէն օր փառաւորապէս ուրախութիւն կ'ընէր: Ու Ղազարոս անունով աղքատ մը կար վէրքերով լեցուն, որ անոր դրանը առջեւ դրուած էր. եւ կը փափաքէր որ այն հարուստին սեղանէն ինկած փշրանքներէն իր փորը լեցնէ. նաեւ շուներն ալ կուղային եւ անոր վէրքերը կը լիցէին: Ու եղաւ որ այն աղքատը մեռաւ, ու հրեշտակները Աբրահամի գոգը տարին զանիկա. հարուստն ալ մեռաւ ու թաղուեցաւ: Եւ դժոխքին մէջ էր տանջանքի մէջ էր, իր աչքերը վերցնելով՝ հեռուէն տեսաւ Աբրահամը, ու Ղազարոսը անոր գոգը հանդիստ նստած: Եւ ինք աղաղակեց ու ըսաւ, Հայր Աբրահամ, ողորմէ ինձի ու զրկէ Ղազարոսը, որպէս զի իր մատին ծայրը շուրը թաթխէ, ու զովացնէ իմ լեզուս, վասն զի այս բոցին մէջ կը տանջուիմ: Եւ Աբրահամ ըսաւ, Որդեակ, միտքդ բեր, որ դուն քու կեանքիդ ատենը քու բարիքներդ առիր, նոյնպէս Ղազարոս՝ չարիքներ. հիմա անիկա (հոս) կը մխիթարուի, ու դուն

կը տանջուիս: Եւ այս ամէն բաներէն զատ՝ մեր ու ձեր մէջտեղ մեծ անդունդ մը կայ հաստատուած, այնպէս որ ձեզի անցնիլ ուղղոյները չկրնան, ոչ ալ ատկէ մեզի դալ ուղղոյները անցնին: Ան ալ ըսաւ, Ուրեմն կ'աղաչեմ քեզի, հայր, որ զանիկա իմ հօրս տունը զրկես, քանզի հինգ եղբայր ունիմ, որպէս զի երթայ անոնց վկայութիւն տայ, որ չըլլայ թէ անոնք ալ այս չարչարանքին տեղը դան: Եւ Աբրահամ ըսաւ անոր, Անոնք Մովսէսը ու մարգարէները ունին, թող անոնց մտիկ ընեն: Ան ալ ըսաւ, Ոչ, հայր Աբրահամ, հապա եթէ մեռելներէն մէկը անոնց երթայ, սլիտի ապաշխարեն: Եւ անիկա ըսաւ անոր, Եթէ Մովսէսի ու մարգարէներուն մտիկ չեն ընեք, ոչ ալ եթէ մեռելներէն մէկը յարութիւն առնելու ըլլայ, սլիտի համոզուին»-- Դուկասու ԺՁ. 19--31:

Եկեղեցական ուսուցիչները կը սնդեն թէ Սուրբ Գրքին այս պատմութիւնը առակ մը չէ, հապա սէտք է տառականօրէն մեկնուի: Անոնք վստահ կ'երպով այս առակին վրայ կը կռթնին որպէս վճռական ապացոյց թէ՛ ամբարիշտներուն պատիժը անվերջ եւ զգալի չարչարանք է հրեղէն բոցերու մէջ, որմէ ազատուելու ոեւէ կարելիութիւն չկայ: Երբ տեսնենք թէ Ս. Գրոց խօսքերը ընաւ չեն պաշտպաներ անվերջ չարչարանքի տեսութիւնը՝ այն ժամանակ այդ վարդապետութիւնը բոլորովին անհիմն ըլլալով սլիտի դատապարտուի իյնալու:

Ձրուշութեամբ նկատի առնենք այս առթիւ մեր Տիրոջ ըսած խօսքերը, զանոնք տառականօրէն մեկնենք, եւ տեսնենք թէ ինչպիսի՛ տրամաբանական(°) եզրակացութեան է որ կ'առաջնորդուինք:

Մեծատունը, հարուստ մարդը, ընտիր հանդերձներ կը հանգնէր եւ ամէն օր առատ ուտելիք ունէր: Ըստ եղած արձանագրութեան, անոր դէմ ուրիշ ոեւէ ամբաստանութիւն եղած չէ: Թերեւս ուրիշ մըն էր որ անոր տուած էր իր ունեցած ամբողջ հարստու-

թիւնը, ընտիր հանդերձները եւ պատուական կերակուրները: Թէ որ այդպիսի բաներ ունենալը բաւարար պատճառ մըն է անհատ մը յաւիտենական չարչարանաց մատնելու՝ ուրեմն մեր օրուան կղերներուն հարիւրին իննսունը յաւիտենական չարչարանքի վտանգին ենթակայ են: Եթէ անոնք քսակով հարուստ չեն՝ դոնէ մարդոց մէջ իրենց վայելած մեծարանքովը հարուստ են. եւ անոնցմէ շատեր հանգըստաւէտ թոշակներ կ'ստանան: Անոնք ամենաընտիր հազուատները կը հաղնին, առատ ուտելիք ունին եւ կ'ուտեն ալ: Եթէ այդ տեսակ բաներ ունենալուն համար մարդիկ պարտին հրեղէն բոցերու մէջ յաւիտենական չարչարանաց ենթարկուիլ՝ ուրեմն ի՞նչ ակնկալելու ենք որ պատահի չափազանց հարուստներուն, օրինակ՝ Բաքըֆէլըրի, Հէնրի Ֆօրտի, եւ ուրիշներու: Անշուշտ ոչ ոք այնքան մը անարամաբանական է որ հաւատայ թէ՛ սէտք է որ այդ մարդիկը մշտնջենապէս չարչարուին մեծաքանակ դրամ, ընտիր առատ հազուատներ, եւ ուտելիք պատուական կերակուրներ ունեցած ըլլալնուն համար: Անշուշտ ոչ ոք այնքան մը անարամաբանական է որ հաւատայ թէ՛ արդար եւ իմաստուն Աստուած մը անհատ մը յաւիտենական տանջանքի պիտի ենթարկէ անոր համար որ նա իննայոդ ու աշխոյժ է, մեծ քանակութեամբ դրամ կը դիզէ, ընտիր հազուատներ կը հաղնի եւ լաւ կ'ուտէ:

Վայրկեան մըն ալ միւս մարդուն, Ղաղարոսին, նայինք՝ ու տեսնենք թէ ի՞նչ ըսուած է անոր մասին: Եկեղեցականները կը պատասխանեն. «Նա մեռաւ ու երկինք դնաց եւ իր աչքերը Աբրահամի գրկին մէջ բացաւ»: Եթէ երկինքը Աբրահամի գրկին մեծութիւնը միայն ունի՛ այն ատեն շատ քիչեր կրնան հոն երթալ, եւ եկեղեցականներէն շատեր անկէ դուրս պիտի թողուին: Բայց Ղաղարոս ի՞նչ էր ըրած՝ որով երկնային փառաց եւ հանգստութեան մրցանակը ըստանալու իրաւունքն ունեցաւ: Ս. Գիրքը կը պատաս-

խանէ. Նա աղքատ մուրացկան մըն էր, կանոնաւոր ուտելիք չունէր, մեծապէս կը փափաքէր հարուստ մարդուն սեղանէն ինկած փշրանքներն ուտել, վէրքերով լեցուն էր, հարուստ մարդուն դրան քովը կը կենար, եւ շուները կուգային ու անոր վէրքերը կը լիզէին: Եթէ երկինք երթալու հաստատ կանոնը ատիկա է՝ ուրեմն ամէն անոնք որ կ'ակնկալեն երկինք երթալ՝ պարտին մուրացկան ըլլալ, հարուստ մարդու մը դրանը քով նստիլ, հարուստ մարդուն սեղանէն ինկած փշրանքներն ուտել, վէրքերով լեցուն ըլլալ եւ շուներէն լիզուիլ: Կա՞յ աշխարհի վրայ ողջամիտ անհատ մը որ հաւատայ թէ՛ ահա ատոնք են երկինք երթալու աստուածային պայմանները: Երկինք երթալ յուսացող կղերներէն եւ յաւիտենական տանջանք ջատագովողներէն քանինե՞րը յօժար են այս ճամբուն ուղիղ ըլլալուն մասին իրենց հաւատքը ցոյց տալ՝ մուրացկան դառնալով, վէրքերով լեցունելով, հարուստ մարդու մը դրանը քով նստելով եւ յետոյ թող տալով որ շուները դան ու զիրենք լիզեն: Անոնց եւ ոչ մին պիտի փորձէ ընել այդ բանը. ինչու որ անոնցմէ եւ ոչ մին անկեղծօրէն կը հաւատայ այդ ծիծաղելի պայմաններուն:

Դարձեալ, այդ եկեղեցականները կ'ըսեն թէ՛ Մեծատունը, հարուստ մարդը, մեռաւ ու դժոխքին մէջ վեր ըրաւ իր աչքերը: Ո՞վ տեսած է մեռած մարդու մը աչքերը վեր վերցնելը:

Այս առակին տառական մեկնաբանութեան ամենէն անհեթեթ մասը հաւանօրէն այն է որ՝ այրող կրակի ու ծծումբի լճին մէջէն Մեծատունը Ղաղարոսին ձայն կուտայ՝ որ իր մատին վրայ մէկ կաթիլ ջուր առնելով այնքան հեռաւորութենէն իրեն դայ ու իր լեզուին վրայ դնելով՝ բոցերու մէջ եղած իր լեզուն զովացնէ: Որքա՞ն անտրամաբանական է ասիկա: Եթէ կրակը՝ դժոխքի հուր ու ծծումբ ջատագովողներուն ըսածին չափ սաստիկ էր՝ այն ատեն Ղաղարոս կրակէն քսան ոտք հեռաւորութեան վրայ չէր

կրնար կանգնիլ դոյլ մը ջուրով. եւ տարակոյս չկայ որ՝ մատի վրայ առնուած կաթիլ մը ջուրը պիտի շոգիանար՝ Մեծատունէն քառասուն կանգուն (եարտա) հեռաւորութեան հասնելէ առաջ:

Ս. Գրոց այս համարներուն տառական մեկնաբանութիւնը մարդուն տրամաբանութիւնը կը ցնցէ: Սիրոյ եւ արդարութեան սկզբունքները բոլորովին կ'ոչնչացուին այդպիսի մեկնաբանութեամբ: Տառական մեկնութիւնը ճշմարիտ չկրնար ըլլալ: Ատիկէ զատ, Ս. Գիրքը ամէն տարակոյսէ վեր կ'ապացուցանէ թէ՛ մեռելները զգացողութիւն չունին, եւ հետեւաբար չեն կրնար տանջուիլ: Ուրեմն՝ մեր Տիրոջ այս խօսքերը ի՞նչ կը նշանակեն:

Հետեւեալ մեկնաբանութիւնը՝ պատմական իրողութեանց տեղեակ անձանց լուրջ դատողութեան կը յանձնենք՝ այն վստահութեամբ թէ ան տրամաբանական է.

Ս. Գրոց այդ պատմութիւնը առակ մըն է: Հարուստը՝ Իսրայէլի ազգը կը պատկերացնէ կամ կը ներկայացնէ: Մուրացկանը, Ղաղարոսը, կը ներկայացնէ երկրիս հեթանոս (ոչ-Հրեայ) ազգերը՝ որոնք երկար ատեն առանց Աստուծոյ եւ անյոյս էին, եւ կը փափաքէին Աստուծոյ հետ հաշտ ըլլալ: Իսրայէլն էր այն միակ ազգը որուն հետ Աստուած ուխտ ըրած էր: Նա այդ ժողովուրդին թաղաւորական խոստում մ'ըրաւ (Ծննդոց ԺԹ. 5, 6): Նա անոնց տուաւ Օրէնքը. Անիկա մարգարէները անոնց զրկեց: Նա պահանջեց անոնցմէ որ Օրէնքին հնազանդին: Նա անոնց մէջ հաստատեց ճշմարիտ կրօնքը: Նա դանոնք պաշտպանեց զիրենք շրջապատող ազգերէն ու ժողովուրդներէն: Նա անոնց ըսաւ թէ՛ իրենք ոչ միայն թաղաւորական աստիճան պիտի ունենային՝ հասպա, եթէ իր ուխտը պահէին՝ երկրիս ամենամեծ ազգը պիտի ըլլային, եւ իրենց միջոցաւ պիտի օրհնուէին միւս բոլոր ազգերը:

Երկար տարիներ վերջ, երբ անոնք իրենց ուխ-

տէն հեռացան, ու Եհովա մտադրած էր զանոնք պատժել, Նա ըսաւ Իսրայէլացիներուն. «Երկրի բոլոր ազգատոհմերէն միայն ձեզ ճանչցայ, այս պատճառաւ ձեր բոլոր անօրէնութիւններուն համար ձեզ պիտի պատժեմ» (Ամոյսայ Գ. 2): Հետեւաբար այդ ազգը Եհովայի ձեռքէն հարստութիւն վայելեց: Թագաւորական ծիրանիէ ու բեհեզէ պատմուճանները կը պատկերացնեն արքայականութիւն եւ արդարութիւն, որոնք խոստացուած էին Իսրայէլացիներուն: Անոնք Եհովայի ձեռքէն ամենամեծ շնորհն ստացան՝ երբ Յիսուս իրենց եկաւ եւ ո՛չ ուրիշ ժողովուրդի (Յովհ. Ա. 11): Հրեաները, որպէս ազգ, ամէն կերպով առանձնաշնորհեալ էին (Հոովմայեցիս Գ. 1, 2): Դպիրներն ու Փարիսեցիները, Իսրայէլի առաջնորդները, մերժեցին Տէրը. ատոր համար՝ այդ ազգը մերժուեցաւ, ճիշդ ինչպէս որ Յիսուս նախաձայներ էր: Յիսուսի ըսածին համեմատ՝ Թագաւորական խոստումներն անոնցմէ առնուեցան. «Աստուծոյ Թագաւորութիւնը ձեզմէ պիտի առնուի, ու այնպիսի ազգի մը պիտի տրուի՝ որ անոր պտուղները բերէ» (Մատթ. ԻԱ. 43): Յիսուս պաշտօնապէս Աստուծոյ շնորհը ետ քաշեց՝ երբ Երուսաղէմի վրայ լացաւ ու ըսաւ. «Ահա ձեր տունը ձեզի աւերակ պիտի մնայ» (Մատթ. ԻԳ. 38): Այնուհետեւ, Իսրայէլի ազգը բոլորովին ջնջուեցաւ: Հետեւաբար հարուստը, Իսրայէլի ազգը, մեռաւ. բայց այդ ազգը կազմող ժողովուրդը շարունակեց դոյութիւն ունենալ: Սերունդներ յաջորդաբար եկած ու դացած են, եւ այդ ժողովուրդը այն ատենէն իվեր չարչարանաց կամ տանջանաց վիճակի մը ենթարկուած է. ինչու որ անոնք հետապնդուած են՝ մինչեւ իրենց որջերը հետապնդուած վայրի կենդանիներու նման: Դարերով հալածուած են անոնք: Ուստի՝ հարուստ մարդը կը ներկայացնէ թէ՛ Հրէից ազգին աշխարհավարութիւնը եւ թէ՛ այդ ազգը կազմող ժողովուրդը: Այդ ազգին մեռնելէն յետոյ՝ Իսրայէլի ժողովուրդը մեծ

տանջանքի կամ տաղնապի մէջ չարչարուած է, ու անոնք կրկին ու կրկին անգամներ հեթանոս (ոչ-Հըրեայ) ազգերուն աղաղակած են օգնութեան համար:

Ղազարոսն ալ մեռաւ: Մահ կը նշանակէ վիճակի փոփոխութիւն: Անհատի մը համար՝ ան դոյութեան վիճակէ չդոյութեան վիճակի փոխուել կը նշանակէ: Ազգի մը կամ ժողովուրդի մը համար՝ ան չդոյութենէ դոյութեան վիճակի փոխուել կըրնայ նշանակել: Ան կրնայ նշանակել շնորհազրկութեան վիճակէ շնորհնկալութեան վիճակի փոխանցուել: Հետեւաբար Ղազարոսի մահը կը պատկերացընէր թէ՛ այն հին պայմանները որոնց ներքեւ հեթանոսները ապրած էին՝ այլեւ անցնելու վրայ էին: Աստուծոյ շնորհը հեթանոսներուն եկաւ Կոռնելիոսի ժամանակէն սկսելով: Մինչեւ այսօր Տէրը հեթանոսներուն նկատմամբ շնորհ ցոյց կուտայ՝ Թագաւորութեան օրհնութիւնները վայելելու աղերսկալութիւններ ընծայելով անոնց:

Ս. Գրոց մէջ՝ շատ անգամ Աբրահամը որպէս Եհովայի պատկեր դորձածուած է: Գիրկը՝ շնորհնկալութեան վիճակի պատկեր է. հետեւաբար Ղազարոս Աբրահամի գիրկն ըլլալը կը պատկերացնէ հեթանոսներուն Աստուծոյ շնորհին արժանացած ըլլալը: Երբ Հրեաները չուզեցին ընդունիլ աւետարանը, եւ այդպէս մերժեցին երկնային Թագաւորութեան մասին տրուած խոստումները՝ Պօղոս Առաքեալ ըսաւ. «Պէտք էր որ առաջ ձեզի խօսուէր Աստուծոյ խօսքը, բայց որովհետեւ դուք զանկա կը մերժէք, ու ինքզինքնիդ յաւիտենական կեանքի արժանի չէք սեպեր, ահա մենք հեթանոսներուն կը դառնանք»-- Գործք ԺԳ. 46:

Առակին մնացեալ մասը կը բացատրենք՝ համարներուն լեզուն հետեւեալ կերպով ընդարձակաբանելով (փէրըֆրէյզ). Հրեաները բոլոր ազգերու ժողովուրդներէն հալածուած ըլլալով՝ օգնութեան համար Աստուծոյ աղաղակած եւ աղօթած են՝ որ-

պէս զի հեթանոսներն իրենց օգնութեան զրկէ՝ զիրենք իրենց նեղութիւններէն հանգստացնելու համար: Անոնք ջուր խնդրած են, որ ճշմարտութեան խորհրդանշան է, որպէս զի հանգստանան: Աստուած անոնց հապէս ըսաւ. Յիշեցէք թէ երբ դուք իմ շնորհացս մէջ էիք՝ դուք բոլոր բարիքներն ունէիք իսկ հեթանոսները (Ղազարոս դասակարգը) չարիքները: Բայց այժմ հեթանոսները թաղաւորութեան խոստումովը կը մխիթարուին, եւ դուք ալ ձեր թշնամիներէն կը չարչարուիք: Ատկէց զատ, ձեր եւ հեթանոսներուն միջեւ մեծ անջրպետ մը կայ հաստատուած, եւ այդ անջրպետը սա է. Ի՞նչ կը մերժէք Տէր Յիսուս Քրիստոսը իբրեւ ձեր Փրկիչն ու Մեսիան եւ չէք ուզեր Քրիստոնեայ ըլլալ: Ուստի դուք ո՛չ Քրիստոնեայ կրնաք ըլլալ եւ ոչ ալ հեթանոս: Հեթանոս մը չկրնար Հրեայ ըլլալ եւ ինքզինք Օրէնքին տակ դնել, եւ մինչեւ իսկ չկրնար այդպէս ընելու ջանալ: Ինչու որ այդպէս ընելով՝ նա պիտի ուրանար Քրիստոս Յիսուսը իբրեւ Մեսիան:

Գալով հինգ եղբայրներուն. Այս առակին պատմըւած ատեն՝ Հրէից Ժողովուրդը բաժնուած էր. մէկ մասը Յուդայի ցեղ ճանչցուած էր, միւս մասը՝ Բենիամինի ցեղ, իսկ շատեր ալ բնաւ ետ դարձած չէին Բաբելոնէն: Եթէ հարուստ մարդը Հրէից ազգը կը ներկայացնէր, որ այս առթիւ զլխաւորաբար Բենիամինի եւ Յուդայի ցեղերէն կը բաղկանար, միւս հինգը շատ լաւ կերպով պիտի ներկայացնէր ուրիշ Ժողովուրդներու մէջ հոս ու հոն ցրուած Հրեաները: Այս առակին մէջ խնդրանքը ներմուծուած է անշուշտ ցոյց տալու թէ՛ տարր ցեղերուն, ինչպէս նաեւ Տէր Յիսուսի հետ աւելի ուղղակի շփման մէջ եղողներուն նկատմամբ, Աստուծոյ շնորհք դադրած էր: Տասը ցեղերը դադրեր էին Մովսէսի ու մարգարէներուն ուշադրութիւն ընծայելէ: Անոնք խոստացեալ երկիրը չէին վերադարձած. եւ այդ պարագային՝ միւս երկու ցեղերը,

իրենց առաջնորդներուն միջոցաւ, մերժեր էին Տէրը, այդպէս՝ ուշադրութիւն չընծայելով Մովսէսի ու մարգարէներուն, որոնք Տէր Յիսուսի մասին վկայութիւն տուած էին: Ուստի այն խնդրանքին թէ մէկը զրկուի հինգ եղբայրներուն՝ պատասխանուած է. Անոնք Մովսէսն ու մարգարէներն ունին. թէ որ ասոնց մտիկ ընելու յօժար չէին, անոնք պիտի չհաւատային եթէ նոյն իսկ մեռելներէն մէկը յարութիւն առնէր:

Ներկայիս ապրողներէն ամէն անոնք՝ որ վկայութիւն կուտան այն իրողութեան մասին՝ թէ Յիսուսի խոստման համաձայն Աստուծոյ շնորհքը Հրէից կը դառնայ, կրնան հաւատարմով ինչպէս նաեւ արտաքին փաստերով որոշապէս տեսնել՝ թէ Հրէից եւ հեթանոսաց միջեւ գտնուած մեծ անջրպետը կամըջուելու վրայ է. թէ՛ Եկեղեցիին ընտրութիւնը գրեթէ ամբողջացած է. թէ՛ Նոր ուխտին օրհնութիւնները մօտ ատենէն պիտի գործադրուին. եւ թէ՛ այն ժամանակ բոլոր Իսրայէլացիներուն աչքերը պիտի բացուին, ու անոնց թոյլ պիտի տրուի ճշմարտութեան ծանօթանալու, Քրիստոսը որպէս Մեսիան ընդունելու եւ կենաց օրհնութիւններն ստանալու:

Պօղոս Առաքեալ ակներեւաբար ահա այս բանն էր որ ի մտի ունէր՝ երբ Հռովմի մէջ եղող հեթանոս Քրիստոնեաներուն կը դրէր: Նա ըսաւ. «Վասն զի ես չեմ ուզեր, եղբայրներ, որ չգիտնաք այս խորհուրդը (որպէս զի ինքզինքնիդ իմաստուն չեսպէ՛ք), որ ըստ մասին կուրութիւն եղաւ Իսրայէլի, մինչեւ հեթանոսներուն լրութիւնը մտնէ. եւ այսպէս բոլոր Իսրայէլ պիտի փրկուի. ինչպէս գրուած է, Սիօնէ պիտի դայ Փրկիչը, ու Յակոբէ ամբարշտութիւնները մէկզի պիտի դարձնէ. եւ այս է իմ ուխտս անոնց, երբ անոնց մեղքերը վերցնեմ» (Հռովմայեցիս ԺԱ. 25-27): Առաքեալը հոս որոշապէս ցոյց կուտայ թէ՛ երբ հեթանոսաց լրութիւնը մտնէ՝ այն ատեն Իսրա-

յէլի վերահաստատութեան ժամանակը հասած պիտի ըլլայ:

Տէր Յիսուս՝ այս սքանչելի դասը առակախօսութեամբ կը սորվեցնէր Փարիսեցիներուն, որոնք իրենց գոռոզութեամբն ու յաւակնոտութեամբը յօժար չէին մտիկ ընելու: Ուրիշներ կրնան դաս սորվիլ ասկէ, թէ պէտք չէ որ Աստուծոյ շնորհները թեթեւ կերպով վեր առնենք, հապա դնահաստութիւնցոյց տալու ենք անոնց նկատմամբ: Մեր Տիրոջ այս առակախօսութիւնը՝ փոխանակ յաւիտենական չարչարանքի վարդապետութիւնը պաշտպանելու՝ աւելի կը պատկերացնէ Եհովայի արդարութեան գործադրութիւնը այն ազգին նկատմամբ՝ որ կը մերժէր Անոր շնորհները. ու այդ արդարութիւնը գթութեամբ եւ սիրով ի գործ կը դրուէ, դիտելով այն ժամանակը՝ երբ Տէրը անոնց կուրուցիւնը պիտի վերցնէ ու անոնց պիտի ընծայէ մշտնջենական կենաց օրհնութիւնները: Ան նմանապէս ցոյց կուտայ Իսրայէլի ժողովուրդին թէ՛ իրենց առաջնորդներուն չարութեանը պատճառաւ կորսնցուցած են երկնային թագաւորութեան ամենամեծ մրցանակը:

Քրիստոնէաները ներկայիս՝ կրնան ասկէ դաս սորվիլ: Անոնց առաջնորդները կ'անտեսեն Տէրը եւ Անոր ներկայութեան լիառատ ապացոյցներն ու այն օրհնութիւնները զորս Անոր թագաւորութիւնը պիտի բերէ: Ներկայի փարիսեցիներն եւ ուրիշ առաջնորդներ՝ արդեւք կը հանդիսանան շատերու՝ որոնք յօժար են ճշմարտութիւնն ընդունելու: Բոլորն ալ չափով մը պատասխանատու են իրենց ունեցած գիտութեանը համեմատ: Ուստի ամէն անոնք որ կը լսեն՝ պարտին իրենց դատողութիւնը գործածել ու եզրակացութեան մը յանգիլ եւ ոչ թէ կուրաբար կոյր առաջնորդներու հետելիլ:

Այդ եկեղեցական առաջնորդները Եհովայի անունը անպատուած են՝ շատերու հաւատացնելով թէ Աստուած Իր արարածներուն համար յաւիտենական

չարչարանաց վայր մը պատրաստած է, մինչդեռ նա որոշապէս կ'ըսէ թէ այդ տեսակ անզգամ բան մը միտքէն իսկ անցած չէ: Հրէից կրօնական առաջնորդները Բահադի երկրպագութեան դիմեցին՝ եւ իրենց դաւակները կրակով այրելու համար սեղաններ շինեցին, յայտարարելով թէ Աստուած իրենց իշխանութիւն տուած էր այդ բանն ընելու: Ներկայի փարիսեցիներուն քարոզած յաւիտենական չարչարանքի վարդապետութիւնը հիմնուած է հին ատենւան Իսրայէլացիներուն հաստատած այս դիւապաշտութեան վրայ: Աստուած անոնց նկատմամբ Իր մարդարէին միջոցաւ ըսաւ. «Բահադի բարձր տեղերը շինեցին, որպէս զի իրենց տղաքները կրակով այրեն, Բահադի ողջակէզ ընեն, զոր ես չհրամայեցի, չխօսեցայ ու միտքէս ալ չանցաւ» (Երեմեայ ԺԹ. 5): «Ու Ենովմի որդւոյն ձորին մէջ եղող Բահադի բարձր տեղերը շինեցին. իրենց տղաքները ու աղջիկները Մոդոբի համար կրակէ անցնելու, զոր ես անոնց հրամայած չէի ու միտքէս ալ անցած չէր, որ անոնք այս պղծութիւնը ընեն՝ Յուդայի մեղանչել տալու համար»-- Երեմեայ ԼԲ. 35:

Եթէ Եհովայի միտքէն անցած չէր այդ տեսակ անզգամ բան մը ի գործ դնել, ուրեմն Նա ինչպէ՞ս կրնար անկէ երկար ատեն առաջ կամ վերջը՝ Իր միտքէն անցնել կրակի ու ծծումբի լիճ մը շինել՝ ուր Իր որդիներն ու աղջիկները չարչարուին գէշեր ու ցորեկ՝ առանց օեւէ յոյսի կամ հանդիստի: Հարուստ Մարդուն ու Ղազարոսի առակը յաւիտենական չարչարանք ընաւ չպաշտպաներ:

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԴՐԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Դժոխքի կրակի մէջ չարչարանք ջատագովողները Ս. Փրոց ուրիշ համարներ ալ ունին՝ որոնք ըստ իրենց յայտարարութեան՝ իրենց դիրքը կը պաշտպանեն: Այդ համարները դրախտին մէջ եղող աւա-

դակին մասին են (Ղուկ. ԻԳ. 39--42): Այնպէս կը պատճառարանեն թէ աւազակը մեռաւ եւ նոյն օրը երկինք դնաց, եւ թէ այդ առթիւ երկինքը Դրախտ կոչուած է. անոնք կը կարծեն այդ կերպով ցոյց տալ թէ՛ մարդիկ իրենց մեռնելէն անմիջապէս վերջ շարունակաբար ինքնագիտակցութիւն ունին: Անոնք զօրաւոր կերպով կը պատճառարանեն թէ՛ եթէ ատիկա ուղիղ է՝ այդ պարագային մեռած ամբարիշտները զգալի չարչարանաց մէջ ըլլալու են: Ատոնցմէ ոմանք կ'ըսեն թէ թէեւ ամբարիշտները իրական կրակի մէջ չեն՝ սակայն ինքնագիտակցութիւն ունեցած ըլլալով՝ մտաւոր տանջանաց մէջ են: Մենք բացորոշապէս կը խոստովանինք թէ՛ եթէ Ս. Գիրքը ցոյց կուտայ թէ մեռելները իրենց մեռած ատեն՝ ու յարութենէն առաջ՝ ինքնագիտակցութիւն ունին՝ այդ ժամանակ վերելի համարները կը պաշտպանեն այս հակաճանողներուն դիրքը: Սակայն Ս. Գիրքը ցոյց կուտայ թէ մեռելները գիտակցութիւն չունին: Հետեւաբար միթէ կարելի՞ է՝ որ Վարդապետին խօսքերը կը հակասեն Աստուածաշունչին բոլոր պարզ արտայայտութիւնները:

Երբ աւազակին նկատմամբ Տէր Յիսուսի ըսած խօսքերը կը քննենք՝ բացորոշապէս կը տեսնենք թէ՛ անոնք կատարելապէս համաձայն են Ս. Գրոց միւս բոլոր համարներուն հետ, եւ ամենապղտիկ չափով մը իսկ չեն յայտնեց թէ աւազակը իր մեռած օրը կամ ուրիշ ոեւէ ատեն կենդանի էր: Յիսուս խաչուած էր երկու աւազակներուն միջեւ դռնուած խաչին վրայ: Ուսչին կախուած երկու չարագործներէն մին զԱնիկա ծաղրեց՝ ըսելով. «Եթէ դուն Քրիստոսն ես, աղատէ քու անձդ ու մեզ ալ: Իսկ միւսը պատասխան տուաւ եւ զանիկա յանդիմանելով՝ ըսաւ, Դուն Աստուծմէ չե՞ս վախնար, որովհետեւ նոյն դատապարտութեան մէջ ես: Ու մենք իրաւունքով, քանզի ահա մեր ըրածներուն արժանաւոր հաստուցումը կ'առնենք. բայց ասիկա զէչ բան մը

չըրաւ: Եւ ըսաւ Յիսուսի, Տէր, յիշէ զիս, երբ քու թաղաւորութիւնովդ դաս»: Աւազակը այդպէս ցոյց տուաւ թէ ինք կը հաւատար որ Յիսուս Մեսիան էր. թէ՛ Յիսուս թաղաւորութիւն մը պիտի ունենար. ուստի նա այդ չնորհը խնդրեց: «Յիսուս ալ ըսաւ անոր, ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի, Դուն այսօր ինծի հետ դրախտին մէջ պիտի ըլլաս»:

Յաւիտենական շարչարանք ջատագովողները կը պնդեն որ այդ համարը ցոյց կուտայ թէ՛ նոյն օրը աւազակը Դրախտ (այսինքն՝ երկինք) դնաց եւ Յիսուսի հետ եղաւ. ինչու որ, կ'ըսեն անոնք, Յիսուս յայտնեց թէ անիկա Անյն օրը Իրեն հետ պիտի ըլլար: Ս. Գիրքը վճռաբար ցոյց կուտայ թէ ատիկա սխալ է: Յիսուս մեռաւ, դժոխք դնաց, եւ դժոխքին՝ գերեզմանին՝ մէջ երեք օր մնաց: Նա մեռած էր (Սաղմոսաց ԺԶ. 10, Գործք Բ. 27): Պօղոս Առաքեալ՝ յետոյ Տէր Յիսուսի մասին խօսելով ըսաւ. «Եւ թէ թաղուեցաւ ու յարութիւն առաւ երրորդ օրը, գիրքերուն ըսածին համեմատ» (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 4): Բացայայտ է թէ այդ երեք օրուան տեւողութեան Յիսուս երկինք դնացած չէր. ինչու որ Ան մեռելներէն յարութիւն առնելէն քիչ վերջ ըսաւ Մարիամի. «Ինծի մի դպչիր, վասն զի դեռ Հօրս քով ելած չեմ» (Յովհ. Ի. 17): Ատկէ քառասուն օր վերջ Յիսուս Իր աշակերտներուն հետ Զիթենեաց Լեռան վրայ կայնեցաւ ու խօսեցաւ անոնց: «Ու երբ այս բաները ըսաւ, մինչ անոնք կը նայէին, համբարձաւ, ... Ու քանի որ աչքերնին տնկած դէպի երկինք կը նայէին անոր երթալուն վրայ, ահա երկու մարդ իրենց քով կայնեցան ձերմակ հանդերձներով» (Գործք Առաքելոց Ա. 9--11): Ս. Գիրքը այսպէս վճռաբար ցոյց կուտայ թէ՛ Յիսուս երկինք համբարձաւ աւազակին հետ խօսելէն քառասունըրեք օր վերջ: Եթէ աւազակը իր եւ Յիսուսի խաչուած օրը երկինք դնաց, ուրեմն անիկա Տիրոջմէն քառասունըրեք օր առաջ երկինք դացած եղաւ:

Այսպէս կը տեսնենք թէ՛ բացարձակապէս անկարելի է՝ դժոխքի կրակ ջատագովողներուն այս համարին նկատմամբ տուած բացատրութիւնը համաձայնեցնել այն իրողութեան հետ թէ՛ Յիսուս Իր խաչելութենէն քառասունըրեք օր վերջն էր որ երկինք համբարձաւ: Ուրեմն ի՞նչ է այս թիւրիմացութեան պատճառը: Պատճառը խիստ պարզ է: Ամբողջ խառնաշփոթութիւնը յառաջ եկած է երբ մարդիկ ջանացած են Աստուծոյ Խօսքը խեղաթիւրելով այնպէս ցոյց տալ թէ՛ մեռելները գիտակցութիւն ունին: Անկասկած՝ անոնք այդ ամէնը ըրած են բարի խճմտանքով, իրենց ալ նախապէս քարոզուած ըլլալով թէ մեռելները տեղ մը գիտակցութեան մէջ են: Երբ այս համարին թարգմանութեանը հասան՝ իրենց համար խիստ դիւրին էր այնպէս ցոյց տալ թէ՛ աւազակին նկատմամբ յայտնուած իրողութիւնները իրենց տեսութիւնը կը հաստատեն:

Նոր Կտակարանը Յունարէնէ Անգլերէնի, ինչպէս նաեւ Հայերէնի եւ ուրիշ լեզուներու թարգմանուեցաւ: Վերոյիշեալ խօսքերուն գրուած ժամանակ՝ Յունարէն լեզուի մէջ կէտադրութեան նշաններ գոյութիւն չունէին: Կէտադրութիւնը հնարուեցաւ տասնըվեցերորդ դարու սկիզբները: Թարգմանիչները բնաւ իրաւասութիւն չունէին «քեզի» բառին ետեւ ստորակէտ դնել եւ «այսօր» բառն ալ շեշտել (նախադասութեան մէջ անոր շեշտակի տեղ մը տալով): Այժմ կարգանք այդ համարը՝ հետեւեալ խորհուրդն ի մտի ունենալով: Յիսուս խաչին վրայ կը մեռնէր: Աւազակն ալ կը մեռնէր խաչին վրայ: Աւազակը շնորհ մը խնդրեց, եւ այդ շնորհն էր՝ որ Յիսուս զինքը (աւազակը) յիշէր՝ երբ Իր թագաւորութեամբը դար: Յիսուսի պատասխանը պարզապէս սա էր. «Լսեցի քու ըսածդ: Խնդրանքդ նկատի կ'առնեմ: Կ'ըսեմ քեզի այսօր, Դուն ինձի հետ դրախտին մէջ պիտի ըլլաս»: Դրախտ բառը բարապիսոս բառէն թարգմանուած է: Ան Արեւելեան բառ մըն է, եւ կը

նշանակէ պարտեզ, Եդեմ, այդպէս թարգմանած են ամենաբարձր հեղինակութիւնները: Ան երկինք չի նշանակեր: Այդ բառով կ'ակնարկուի Հազարամեայ դարու տեւողութեան վերահաստատուած երկրին:

Յիսուս երկրիս վրայ եղած ատեն Իր աշակերտներուն պատուէր տուած էր որ աղօթեն. «Ի՞նչ թագաւորութիւնդ դայ. քու կամքդ ըլլայ, ինչպէս երկինքը՝ նոյնպէս երկրի վրայ» (Մատթ. 2. 10): Այդ օրէն իվելը Գրիստոնեաները Անոր թագաւորութեանը դալուն համար աղօթած են: Ուստի բացորոշ է թէ աւազակին ակնարկած թագաւորութիւնը հեռուոր սպառաշին կը պատկանէր: Դրախտով՝ Գրիստոսի, Մեսիայի, իշխանութեան տակ երկրիս վրայ հաստատուելիք աստուածային թագաւորութեան է որ կ'ակնարկուի իսկապէս: Գրիստոս Իր հազարամեայ թագաւորութեան շրջանին՝ երկրիս վրայ պիտի հաստատէ եղեմական՝ դրախտային՝ վիճակ: Եսայի մարգարէ գրեց.

«Անպատը ու չոր երկիրը պիտի ուրախանայ. եւ անբնակ երկիրը պիտի ցնծայ, ու շուշանի պէս պիտի ծաղկի: Անիկա բոլորովին պիտի ծաղկի, եւ ցնծութեամբ ու երգերով պիտի ուրախանայ. անոր պիտի տրուի Լիբանանի փառքը, Կարմեղոսի ու Սարօնի վայելչութիւնը. անոնք Տիրոջ փառքը, մեր Աստուծոյն վայելչութիւնը պիտի տեսնեն: Թուլցած ձեռքերը ուժով ցուցէք, ու դողդոջուն ծունկերը գորացուցէք. Թուլասիրտներուն ըսէք, ուժով ցէք, մի վախնաք. ահա ձեր Աստուածը վրէժխնդրութիւնով ու Աստուծոյ հատուցումովը կուգայ. անիկա պիտի դայ ու ձեզ ազատէ. այն ատեն կոյրերուն աչքերը պիտի բացուին, ու խուլերուն ականջները պիտի բացուին: Այն ատեն կաղը եղջերուի պէս պիտի ցաթկրտէ, ու համբին լեզուն օրհնութիւն պիտի երգէ. քանզի անապատի մէջ ջուրեր ու անբնակ երկրի մէջ հեղեղներ պիտի բղխին: Եւ խորշակահար երկիրը

լիճի պիտի դառնայ, ու ծարաւուտ երկիրը ջուրի աղբիւրներ պիտի բղխէ. եւ չազալներուն պառկած բնակարանը եղէգի ու կնիւնի գաւիթ պիտի ըլլայ: Եւ հոն սյոզոտայ ու ճամբայ պիտի ըլլայ, ու անիկա սուրբ ճամբայ պիտի ըսուի. անկէ պիղծ մէ՛կը պիտի չանցնի, հասպա անիկա անոնց համար պիտի ըլլայ. այն ճամբուն մէջ քալողը՝ ու յիմարները անգամ պիտի չմոլորին: Հոն առիւծ պիտի չըլլայ, ու անոր վրայ պատառող դազան պիտի չելլէ, եւ հոն պիտի չգտնուի, հասպա փրկուածները հոն պիտի քալեն: Ու Տիրոջը փրկածները պիտի դառնան, ու երգերով Սիօն պիտի դան, եւ անոնց դլխուն վրայ յաւիտենական ուրախութիւն պիտի ըլլայ. անոնք ցընծութիւն եւ ուրախութիւն պիտի ստանան: Եւ տրտմութիւնը ու հեծութիւնը անոնցմէ պիտի հեռանայ»
 --Եսայեայ Գլուխ ԺԵ.:

Եղեկիէլ մարգարէ՝ այդ ժամանակուան երկրին մասին գրելով կ'ըսէ. «Այս ամայացած երկիրը Եղեմի դրախտին պէս եղաւ» (Եղեկ. 12. 35): Քրիստոսի հազարամեայ թագաւորութեան շրջանին՝ աւազակը մահուանէ պիտի արթնցուի: Անիկա այժմ դերեզմանին մէջ է: Նա Յիսուսի խոստումը ունի թէ՛ ինք դրախտին մէջ պիտի ըլլայ Տիրոջ հոգատարութեան ներքեւ: Այսպէս՝ աստուածային նպատակին ըմբռնումը կը պարզարանէ այս համարը՝ որ այնքան ատեն մտատանջութիւն պատճառած է շատ մը անկեղծ անհատներու: Կարճ խօսքով՝ Յիսուս ըսաւ աւազակին. 'Ես մեռնելու վրայ եմ: Ես թագաւորութիւն մը պիտի ունենամ: Ես պիտի վերահաստատեմ երկիրը: Ան Եղեմի պարտէզին պէս՝ դրախտ մը՝ պիտի ըլլայ: Եւ այսօր կը յայտնեմ քեզի՝ թէ այն ատեն դուն ալ դրախտին մէջ պիտի ըլլաս': Ու այսպէս՝ դժոխքի կրակ պոռացողներուն ապաւինած վերջին նեցուկին ալ կ'իյնայ, ու Եհովայի անունը կը մնայ պաշտպանուած:

Ո՞վ Կ'ՈՒՁԷ ՅԱԻՏԵՆԱԿԱՆ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔ

Յաւիտենական չարչարանքի ջատագովները ճարհատ պիտի պատասխանեն. 'Թէ որ երկինք մը դոյութիւն ունի, դժոխք մը՝ չարերուն համար չարչարանքի վայր մըն ալ՝ պէտք է որ դոյութիւն ունենայ': Բայց երբէք չենք լսած որ այդ դժոխք ջատագովողներէն ոեւէ մէկը այդպիսի տեղի մը ցանկայ իրեն կամ իր սիրելիներէն մէկուն կամ նոյն իսկ իր շանը եւ կամ ուրիշ անբան անասուններէն մէկուն համար: Նա այդ տեսակ տեղի մը կը ցանկայ միշտ իր չսիրածներուն համար միայն: Նա բնաւ կանգ չի առներ ու խորհիւր թէ՛ այն որ ուրիշի մը յաւիտենապէս չարչարուելուն կը ցանկայ՝ այնքան դուրկ եղած պիտի ըլլայ արդարութեան կամ սիրոյ զգացումէն՝ որ ինք անձամբ անարժան պիտի ըլլայ կեանքի՝ կամ կեանքէ բղտող ոեւէ շնորհքի: Յովհաննէս Առաքեալ կ'ըսէ թէ այն որ իր եղբայրը կ'ատէ մարդասպան մըն է. եւ կրնանք վստահ ըլլալ թէ՛ երբ անհատ մը ուրիշ արարածի մը չարչարուելուն կը ցանկայ՝ նա այդ արարածին նկատմամբ ատելութենէ դատ ուրիշ ոչ մէկ զղացում ունեցած պիտի ըլլայ (Յովհ. Գ. 15): Արեւուն տակ չկայ ուղղամիտ անհատ մը որ փափաքի անբան անասուն մը եռացող կաթսային մէջ նետել, եւ կամ ուղէ ուրիշ մը հրաչէկ ձողով մը յամբօրէն այրելով մեռցընել: Չար Սատանային վատ ազդեցութեամբ ծոած միտք մըն է միայն, որ ոեւէ արարածի այդպէս չարչարուելը կրնայ ջատագովել:

ՈՉՆԱՐՆԵՐ ՈՒ ԱՅԾԵՐ

Մեր Տէրը ուրիշ առակ մըն ալ արտասանեց, որ ընդհանրապէս ծանօթ է՝ որպէս «Ոչխարներու եւ Այծերու Առակը» անունով: Ամէն մարդ պարտի խոստովանիլ թէ ատիկա առակ մըն է. ինչու որ տարակոյս չկայ թէ Տէրը ժամանակ պիտի չվատնէր իրա-

կան ոչխարները իրական այծերէն դատելով: Այդ առակը Տիրոջ երկրորդ դալստեան ժամանակին հետ կապ ունի: Անոր յիշած ոչխարները կը պատկերացընեն մարդկային դասակարգ մը՝ որ արդարութեան կը ցանկայ եւ կը փափաքի օգնել անոնց որ ուղիղը ընել կը ջանան. իսկ այծերը կը ներկայացնեն ուրիշ դասակարգ մը՝ որ կամովին կը մերժէ օգնել Քրիստոնեաներուն եւ կը հալածէ զանոնք Քրիստոնեայ եղած ըլլալնուն համար: Երկու անասունները խիստ պատշաճօրէն կը պատկերացնեն երկու դասակարգերը: Ոչխարը անփնաս անասուն մըն է, ու վընաս չհասցնէր ոեւէ մէկուն. մինչդեռ այծը կողմիտ, անասնձ, անհնաղանդ ու դաժան կենդանի մըն է, եւ պատեհութիւն դտած ատեն եղջիւրները կը դործածէ: Յիսուս այդ առակը կը վերջացնէ ըսելով թէ՛ այծ դասակարգը մշտնջենական պատիժ կ'ստանայ, իսկ արդարները մշտնջենական կեանք կ'ստանան:

Համառօտաբար, այդ առակը ըստ մեր ըմբռնումին սա կը նշանակէ. Մեր Տիրոջ անտեսանելի ներկայութիւնը 1874-ին սկսաւ: Ատիկէ վերջի քառասուն տարին՝ Իր թագաւորութեան պատրաստութեան շրջան մըն է, ինչպէս Ս. Գիրքը կը յայտնէ: Ատիկա մեզ կը հասցնէ 1914-ին, երբ Տէրը Իր վրայ առաւ Իր զօրութիւնը՝ Իր թագաւորութիւնը սկսելու համար, ու ազգերը բարկացան (Յայտնութեան ԺԱ. 18. տես նաեւ «Ներկայիս Ապրող Մարդկութենէն Միլիոնաւորներ Բնաւ Պիտի Չմեռնին» եւ «Աստուծոյ Քնարը» անուն մեր գիրքերը, ուր լիակատար ապացոյցներ տրուած են այս կէտին շուրջ): Այծ դասակարգը ինքզինք Քրիստոնեայ կը ձեւացնէ, եւ սակայն կը մերժէ օգնել անոնց որ Քրիստոնեայ են. ու ոչ միայն չուզեր օգնել անոնց՝ հասպ նաեւ կը բռնանայ անոնց վրայ:

Իրողութիւնները ցոյց կուտան թէ ճիշդ ահա այդ է որ տեղի ունեցած է 1914-էն սկսեալ: Պատերազմի մասնակցող երկիրներու այլ եւ այլ յարան-

ւանութեանց կղերներու մեծամասնութիւնը պատերազմ ջատագովեց. եւ ոչ միայն անտեսեց՝ հասպ նաեւ հալածեց այն միւս բոլոր Քրիստոնեաները՝ որոնք իրենց խղճին հակառակ կը նկատէին իրենց ընկեր արարածները սպաննել: Այդ կղերները, եւ անոնց հօտին գլխաւորները (ընտիրները), նախատեցին ու հալածեցին խոնարհ Քրիստոնեաները: Անոնք դաւադրութիւն սարքեցին, եւ այդպիսիները վտարեցին իրենց դռներէն. անոնցմէ շատեր բանտը նետեցին, եւ երբ անոնք բանտի մէջ էին՝ անոնց պէտքերը չհոգացին: Անոնք աւելի՛ առաջ գնացին ու ջանացին զանոնք բանտի մէջ պահել (Այս կէտերուն եւ այս առակին մանրամասն բացատրութեան համար տես 1929-ի ԴԻՏԱՐԱՆ-ին Յունիս եւ Սեպտեմբեր ամսուան թիւերը): Այդ ժամանակին ամբողջ տեւողութեան՝ անոնք կը յայտարարէին թէ իրենք Տէրը կը ներկայացնեն ու Աստուծոյ թագաւորութիւնը կը քարոզեն: Նոյն ատեն՝ Քրիստոնեայ այրերու եւ կիներու ուրիշ դասակարգ մը կար՝ որ ազնիւ կերպով կը վարուէր իրենց այս կրօնակիցներուն հետ: Եթէ բանտի մէջ զանէին զանոնք՝ անոնց պէտքերը կը հոգային: Անոնք այդ բարեսրտութիւնը ցոյց կուտային անոնց նկատմամբ, քանզի կը հաւատային թէ այդ խոնարհները Տէր Յիսուս Քրիստոսի հետեւներն են:

Տէրը ցոյց կուտար թէ այդ Քրիստոնէութիւնը դաւանողները երկու դասակարգի պիտի բաժնուէին: Նա ցոյց կուտար թէ՛ Իր շնորհները պիտի ըլլային ամէն անոնց հետ որ արդարութեան հակում ունէին. եւ թէ՛ եթէ անոնք արդարութեան մէջ յառաջդիմէին՝ Իր թագաւորութեան ատեն յաւիտենական կենաց պիտի տիրանային: Նա երեւան կը բերէր թէ՛ ինք պիտի չհաւնէր անոնց որ չար սիրտ մը ու հալածելու տրամադրութիւն մը պիտի ունենային, եւ կը յայտնէր թէ պատիժի արժանի պիտի ըլլային

ամէն անոնք որ Յիսուսի հետևորդներուն նկատմամբ, անոնց Քրիստոնեայ եղած ըլլալուն համար, ցոյց պիտի տային հարածելու եւ բռնանալու այդ վատ տրամադրութիւնը: Այդպիսիներուն նկատմամբ Նա ըսաւ. «Ասոնք պիտի երթան յաւիտենական ոչընչացման»: (Այս համարին մէջ մեր գործածած ոչընչացման բառը Յունարէն Քոյապիւն բառէն թարգմանուած է, եւ ոչնչացում կը նշանակէ, թէեւ մեր աշխարհաբար եւ դրաբար Աստուածաշունչներուն մէջ այդ բառը տանջանք թարգմանուած է կամայականորէն՝ յաւիտենական տանջանքի իրենց դիւային վարդապետութիւնէն առաջնորդուած. Անգլերէն Ս. Գիրքերը այդ բառը պատիժ, փրկիչմէք, թարգմանած են, որ աւելի ճիշդ թարգմանութիւնն է):

Ինչպէս որ ասկէ առաջ ցոյց տուինք՝ պատիժը տանջանք չնշանակէր: Երկրային կառավարութեանց օրէնքները թոյլ չեն տար որ ոեւէ արարած չարչարանքի ենթարկուի: Կառավարութեանց օրէնքդիրները Աստուծմէ աւելի արդար չեն: Մենք ասկէ առաջ Ս. Գրքէն ցոյց տուինք թէ՛ Նհովայի մտքէն բնաւ անցած չէր ոեւէ մէկը կրակին մէջ զգայուն կերպով չարչարել: Այն ամենամեծ պատիժը՝ որուն մարդիկ ոճրագործ մը կրնան ենթարկել՝ մահ է: Տէրը ցոյց տուաւ թէ՛ այն ամենամեծ պատիժը որուն ինք իր արարածներէն ոեւէ մէկը կ'ենթարկէ՝ մահ կամ ոչնչացում է, ուրկէ ա'լ յարութիւն առնել պիտի չըլլայ: Այս առթիւ մեր Տիրոջ ակնարկած պատիժին մասին ոեւէ կասկած չենք կրնար ունենալ, ինչու որ Նա ըսած էր. «Մէկդի գացէք ինձմէ, անիծեալներ, յաւիտենական կրակին մէջ՝ որ պատրաստուած է Սատանայի ու իր հրեշտակներուն» (Մատթ. ԻԵ. 41): Այժմ պէտք է խոստովանիլ թէ՛ այս տեղ յիշուած այժմ դասակարգը կը կրէ այն միեւնոյն պատիժը զոր Սատանան կը կրէ. եւ Առաքեալը որոշապէս ցոյց կուտայ թէ՛ անոր պատիժը ոչընչացում պիտի ըլլայ (Եբր. Բ. 14): Հետեւաբար այս

առակին մէջ յիշուած դասակարգին վրայ դրուած պատիժը ոչնչացում է. եւ քանի որ ոչնչացումը յաւիտենական է՝ պատիժն ալ յաւիտենական է:

Հոս յիշուած յաւիտենական կրակը յաւիտենական տանջանք չնշանակէր. ինչու որ կեանք ունեցող ոեւէ բան կրակին մէջ չկրնար իր գոյութիւնը պահպանել: Որպէս զի առարկայ մը կարենայ իր գոյութիւնը կրակին մէջ պահել՝ ան պէտք է որ անկիղակ (էսպէտքըս) կտաւէ՝ թանձր խաւ մ'ունենայ իր վերան: Հետեւաբար՝ եթէ Աստուծոյ նպատակն էր Սատանան եւ անոր հրեշտակները այդ տեսակ տեղի մը մէջ դնել՝ զանոնք ոչնչացումէ արգիլելու համար պարտաւոր է անոնց անկիղակ կտաւէ վերարկուներ կամ ծածկոյթներ հայթայթել: Սակայն այդ համարին մէջ գործածուած պատիժ բառը Յունարէն ֆոլասիս բառէն է, եւ յաւիտենական ոչնչացում կը նշանակէ: Պօղոս Առաքեալ ալ ցոյց կուտայ թէ՛ այդ պատիժը ոչնչացում կը նշանակէ: Նա կ'ըսէ. «Որոնք պիտի պատժուին յաւիտենական սատակումով (ոչընչացումով)՝ ըստ Անգլ. Ս. Գրքի) Տիրոջը երեսէն ու անոր զօրութեանը փառքէն»-- Բ. Թեսղ. Ա. 9:

ԿՐԱԿԻ ԼԻՃ

Յայտնութեան դրքին մէջ մի քանի անգամներ յիշուած է կրակի ու ծծումբի լիճը (Յայտ. ԺԹ. 20, Ի. 10, 15, ԻԱ. 8): Բոլորն ալ կը խոստովանին թէ Յայտնութեան դիրքը խորհրդապատկերներով գըրուած է: Կրակը իբրեւ ոչնչացման խորհրդապատկեր գործածուած է: Գեհէնի կրակը կը նշանակէ ոչընչացում մը ուրկէ ա'լ կարելի պիտի չըլլայ յարութիւն առնել, անդառնալի ջնջում մը: Օրինակ, կը կարդանք. «Մահը եւ դժոխքը (հատէս) իրենց մէջի մեռելները տուին»: Այսպէս ցոյց տրուած է մեղի թէ՛ դժոխքին մէջ եղող մեռելները յարութեան ժամանակ դուրս պիտի բերուին: Շարունակելով ընթերցումսիս՝ «Մահը եւ դժոխքը (հատէս) կրակի լիճին մէջ ձգուեցան. ասիկա է երկրորդ մահը: Եւ

ով որ կենաց գիրքին մէջ գրուած չգտնուեցաւ, կը-
րակի լիճին մէջ ձգուեցաւ» (Յայտ. Ի. 13--15): Ան-
կասկած՝ կրակի լիճը ոչնչացում կը պատկերացնէ:
Մահը գիտակցութիւն չունի. սակայն ան պիտի ո-
չընչացուի երբ մարդիկ մահուանէ յարուցուին եւ
իրենց տրուի առողջութիւն ու զօրութիւն, երբ ոչ
մէկ մարդ պիտի ըսէ՝ Հիւանդ եմ (Յսայ. 1Գ. 24):
Երբ մարդիկ դադրին մեռնելէ՝ մահը այդ կերպով
պիտի ոչնչանայ:

Պիտի ոչնչացուի նաև դժոխքը, գերեզմանը,
մահուան վիճակը. եւ բոլոր ամբարիշտները, որոնք
յաւիտենական կենաց անարժան են՝ այդ լիճին, երկ-
րորդ մահուան, բնաջնջման վիճակին, պիտի են-
թարկուին, ուրիշ ա՛լ յարութիւն առնելու յոյս չը
կայ: Աստուած խոստացած է մահն ու գերեզմանը
ոչնչացնել (Ովսեայ ԺԳ. 14): Նա պիտի իրականա-
ցընէ այդ խոստումը: Նա «բոլոր ամբարիշտները կը
կորսնցնէ» (պիտի կորսնցնէ-- Մաղմ. ձՈՆ. 20. տես
Անգլ. Ս. Գիրքը): Բոլոր հնազանդներուն յաւիտե-
նական կեանք պիտի շնորհուի: «Այն ատեն պիտի
կատարուի այն խօսքը որ գրուեցաւ թէ՛ Մահը յաղ-
թութեան մէջ ընկղմեցաւ: Ո՞ւր է, ով մահ, ջու-
խայթոցդ. ո՞ւր է, ով գերեզման, ջու յաղթու-
թիւնդ»-- Ա. Կորնթ. ԺԵ. 54, 55:

ԴժՈՒՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՄԾ

Սաղմոսերդուն կ'ըսէ թէ՛ ամբարիշտները ու
զԱստուած մոռցող բոլոր ազգերը դժոխք պիտի վե-
րադարձուին: Ասիկա կը նշանակէ թէ՛ ամբարիշտնե-
րը մահուան վիճակին պիտի վերադարձուին, ու այն
ամէն ազգերը որ զԱստուած կը մոռնան՝ իբրև ազ-
գեր պիտի մեռնին: Եւ երբ Տիրոջ Թաղաւորութիւնը
կատարելապէս կ'իշխէ՝ այդ ամբարիշտ ազգերը
ա՛յլեւս գոյութիւն պիտի չունենան:

Աստուած չկրնար արդար ըլլալ՝ եթէ թերանայ
կամ մերժէ ի դորձ զնեւ իր իսկ օրէնքին տրամա-

դրած պատիժը: Մարդը մեղանչեց՝ ու պարտաւոր
էր մահուան պատիժը կրել: Աստուած չէր կրնար
այդ դատավճիռը վերցնել՝ բայց Նա կրնար պատ-
շաճօրէն անոր հատուցումը հայթայթել՝ թոյլ տա-
լով որ մեղանչող կատարեալ մարդուն տեղը առնէ
ուրիշ կատարեալ մարդ մը: Ու այդպէս՝ սէրը պա-
տրաստեց մեծ փրկագործութիւնը: Աստուծոյ պար-
գեւը կեանք է մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ,
որ մարդկութիւնը փրկեց եւ յաւիտենական կեանք
կ'ընծայէ ամէն անոնց որ զինք կ'ընդունին ու կը
հնազանդին Իրեն-- Հռովմ. Զ. 23:

Վեց հազար տարիէն աւելի է՝ որ մարդկու-
թիւնը թշնամի մահուան զոհն եղած է: Արագօրէն
դէպի վար վաղող հսկայ գետի մը պէս՝ սերունդներ
եկած ու դացած են: Սոսի ծղիկներու նման՝ մար-
դիկ երիտասարդութեան առաւօտուն վեր բարձրա-
ցած են՝ ծերութեան երեկոյին պարզապէս թառա-
մելու եւ մեռնելու համար: Ամէն ոք յամառօրէն կե-
նաց փարած է: Չկայ կեանքէն աւելի թանկագին
բան մը: Դարերու ընթացքին՝ շատեր ջերմ եռան-
դով մշտնջենական երիտասարդութեան աղը փըն-
տած են: Գիտնականները ամէն ուղղութեամբ խու-
զարկութիւններ ըրած են՝ թշնամիին նախճիրները
կասեցնելու կերպ մը գտնելու համար: Ու ամէնքն
ալ ձախողած են:

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ ՄԻԼԻՈՆԱԻՈՐ ՄԱՐԴԻԿ
ԵՏ ՊԻՏԻ ԳԱՆ ԴժՈՒՔԷՆ

Մահը, մունջ ու անողոք ճիւղը, թէ՛ խաղա-
ղութեան եւ թէ՛ պատերազմի ատեն, միլիոնաւոր
անձինք քշած տարած է: Ան մարդոց միջեւ խտրու-
թիւն չէ դրած: Թէ՛ հարուստը եւ թէ՛ աղքատը թէ՛
զօրաւորը եւ թէ՛ տկարը, թէ՛ իշխանը եւ թէ՛ գիւղա-
ցին միեւնոյն վիճակին ենթարկուած են: Ամէն դա-
րու մէջ եւ ամէն լիզուով՝ հարց ըրած են. Արդեօք
մեռելները պիտի ասլըրն դարձեալ: Արդեօք մահ-

ուամբ բաժնուած մեր սիրելիները օր մը կրկին պիտի կրնանք տեսնել: Վշտահար սրտով այս հարցումներն ընողները՝ կորստեան հսկայ ու լայն ճամբէն յառաջացած են ծանր քայլերով, եւ վերջապէս զերեզման իջած են: Թշնամին իր ետեւ թողած է ողբ ու կսկիծ: Աստուծոյ մարդարէն այդ մեծ վիշտը պատկերացուցած է՝ խօսքերը ուղղելով իր մեռած զաւակացը համար ողբացող մօրը.

«Տէրը այսպէս կ'ըսէ. Ռամայի մէջ ձայն մը լսուեցաւ, ողբի ու դառնազին լացի ձայն. Ռաքէլ իր տղոցը համար կուլար, եւ իր տղոցը համար մխիթարուիլ չէր ուզեր, վասն զի անոնք չկային: Տէրը այսպէս կ'ըսէ. Քու ձայնդ լալէն եւ աչքերդ արցունքէն դագրեցուր, վասն զի քու դործիդ համար վարձք կայ, կ'ըսէ Տէրը, ու թշնամիին երկրէն պիտի դառնան: Եւ քու ապագայ ժամանակիդ համար յոյս կայ, կ'ըսէ Տէրը, որ քու տղաքներդ իրենց սահմանը պիտի դառնան» (Երեմ. ԼԱ. 15--17): Այս տեղ մահը թշնամիին երկիրը կոչուած է. եւ ետեւ մնացողներուն պատուէր արուած է յոյս ունենալ՝ թէ որոշեալ ատենին իրենց սիրելիները իրենց սահմանը պիտի վերադառնան: Տիրոջ Խօսքին ուշադրութիւն եւ հաւատք ընծայողները մխիթարութիւն դտած են Պօղոս Առաքեալի խօսքերէն, որ գրեց.

«Ձենք ուզեր, եղբայրներ, որ տգէտ ըլլաք նընջեցեալներուն վրայով, որպէս զի չտրտմիք ինչպէս ուրիշները՝ որոնք յոյս չունին: Քանզի եթէ կը հաւատանք թէ Յիսուս մեռաւ ու յարութիւն առաւ, նոյնպէս ալ Աստուած ննջեցեալները Յիսուսով պիտի բերէ անոր հետ»-- Ա. Թեսղ. Դ. 12, 13:

Նազովրեցի Յիսուսը, Աստուծոյ սիրելի Որդին, երկինքէն մարդոց այցելութիւն տուող այդ մեծ Առաւօտեան--աստղը, ըսաւ.

«Ասոր վրայ մի գարմանաք. վասն զի ժամանակ պիտի դայ՝ երբ բոլոր գերեզմաններու մէջ եղողները անոր (Քրիստոսի) ձայնը պիտի լսեն, ու դուրս

պիտի դան, անոնք որ բարի գործեր են՝ կենաց յարութեան համար, եւ անոնք որ չար գործեր են՝ դատաստանի յարութեան համար»-- Յովհ. Ե. 28, 29 (տես Տայրկիւրք-ի թարգմ.):

Հոս Վարդապետը վճռաբար կը յայտնէ թէ բարութիւն ընողները կենաց յարութեան համար դուրս պիտի դան. եւ թէ բոլոր չարութիւն ընողները (բոլորն ալ չար ծնած են, եւ Տիրոջ դարձողներն են միայն որ բարութիւն ըրած են) դատաստանով յարութեան համար դուրս պիտի դան: Մեր աշխարհաբար Աստուածաշունչին մէջ այդ «դատաստան» բառը սխալ կերպով դատապարտութիւն թարգմանուած է: Առանց դատապարտութեան դատաստան չկըրնար ըլլալ (Գործք ԺԷ. 31, Բ. Պետ. Գ. 8): Ուստի՝ Ս. Գրոց խօսքերէն դատելով՝ ամէն մարդ կեանք ըստանալու համար արդար (Փէր) դատապարտութիւն մը պիտի ունենայ. եւ ոչ թէ Պապականաց «քաւարան»-ին կամ Լուսաւորչականաց «հոգիներու կայարաններ»-ուն մէջ հազարաւոր տարիներ սպասելէ յետոյ՝ 24 ժամուան մէջ պիտի դատուի: Պօղոս՝ մեծ Առաքեալը կ'ըսէ.

«Եւ յոյս ունիմ առ Աստուած... որ մեռելներու յարութիւն պիտի ըլլայ, թէ՛ արդարներուն եւ թէ՛ մեղաւորներուն» (Գործք ԻԴ. 15): Յուսալ կը նշանակէ բան մ'ակնկալել եւ հրճուանքով այդ բանին գալուն սպասել: Միլիոնաւոր մարդիկ զերեզման, Ս. Գրոց դժոխքը, գացած են. եւ ետեւ թողուած իրենց սիրելիներէն շատեր սպասած են ժամանակւան մը՝ երբ մեռելները ետ պիտի բերուին եւ իրենց սիրելիներուն հետ ըլլան դարձեալ:

ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԿԱՐԵՒՈՐ

Երկար դարեր եկած ու գացած են. եւ ներկայ կեանքը ապրող յոգնաբեկ դիտողները ամէն տարի հարցուցած են. «Յարութիւնը ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ»: Աստուած պատասխանած է. «Յարմար ա-

տենին» : Անիկա Իր վեհ կամքին համաձայն Իր մեծ նպատակն է որ յառաջ կը տանի : Անոր իմաստութիւնը սիրոյ հետ կատարեալ ներդաշնակութեամբ կը դործէ . եւ Իր յարմար ատենին գերեզմանը, այսինքն Սբ. Գրոց դժոխքը, դուրս պիտի տայ մեռելները : Այսպիսի բանի մը յոյսը Տիրոջ յարութեան վրայ հիմնուած է :

Պօղոս Առաքեալ բացորոշապէս կը յայտնէ թէ Յիսուսի մահն ու յարութիւնը երաշխաւորութիւններ են թէ՛ գերեզմաններու մէջ եղող մեռելները դուրս պիտի դան (Ա. Կորնթացիս ԺԵ. 12--25) : Նա դարձեալ կ'ըսէ .

«Վասն զի ինք օր մը սահմանեց, որուն մէջ աշխարհս արդարութեամբ պիտի դատէ այն մարդուն ձեռքով՝ զոր որոշեց, ու ամենուն հաւատացուց (երաշխաւորեց) զանիկա մեռելներէն յարուցանելով»-- Գործք ԺԷ. 31 :

Պետրոս Առաքեալ կ'ըսէ . «Որպէս զի սիրովանաց ժամանակները զան Տիրոջը երեսէն, եւ առաջուրէն ձեզի քարոզուած Յիսուսը զրկէ . զոր պէտք է որ երկինք ընդունի մինչեւ ամէն բաներու վերահաստատութեան ժամանակները, որոնց համար Աստուած սկիզբէն իվեր իր սուրբ մարգարէներուն բերնով խօսած է»-- Գործք Գ. 19--21 (տես Անգլ. Ս. Գիրքը) :

Պօղոս Առաքեալ դարձեալ կը գրէ . «Այս վիսյութիւնը կը դնեմ Աստուծոյ առջեւ եւ Յիսուս Գրիտոսի, որ պիտի դատէ կենդանիները ու մեռեալները իր յայտնուելուն ու թագաւորութեանը ատեն»-- Բ. Տիմոթէոսի Դ. 1 :

Միեւնոյն բանը հաստատող Ս. Գրոց այս եւ ուրիշ շատ մը համարները վճռաբար ցոյց կուտան թէ՛ մեռելներուն յարութիւնը տեղի ունենալէն առաջ՝ պէտք է որ Տէր Յիսուս երկրորդ անգամ գայ . թէ՛ նա պէտք է սկսի ողջ եղողները դատել . եւ թէ՛ Իր եկած ատեն ողջ եղողները դատելէ վերջ՝ թագաւոր

րութեան տեւողութեան, մեռեալները պիտի արթնցըին : Այնպէս հասկցողներ կան թէ՛ Տիրոջ երկրորդ անգամ եկած ատեն՝ բոլոր գերեզմանները յանկարծ պիտի բացուին եւ ամբողջ մեռելները իսկոյն դուրս պիտի դան . սակայն Ս. Գրոց թէ՛ վերոյիշեալ եւ թէ՛ ուրիշ համարներ ցոյց կուտան թէ՛ այդպէս չէ որ պիտի ըլլայ : Նախ Անիկա՝ Յիսուս՝ է որ կուգայ . յետոյ Նա Իր թագաւորութիւնը կը հաստատէ : Առաջ ողջ եղողները կը դատէ, եւ ապա դատուելու համար մեռեալները դուրս կը կանչէ :

ԱՆՈՐ ԳԱԼԸ

Յիսուս երբ երկրէն մեկնելու վրայ էր՝ ըսաւ Իր աշակերտներուն .

«Հիմա կ'երթամ ու ձեզի տեղ կը պատրաստեմ : Եւ եթէ երթամ ու ձեզի տեղ պատրաստեմ, նորէն կուգամ»-- Յովհ. ԺԴ. 1--4 :

Երբ Նա երկինք համբարձաւ՝ երկու հրեշտակներ եկան կանգնեցան ու ըսին Անոր աշակերտներուն . «Այս Յիսուսը... այսպէս պիտի գայ դարձեալ» (Գործք Ա. 11) : Բոլոր աշակերտները Տիրոջ երկրորդ դալտեան հաւատացին եւ անոր մասին քարոզեցին : Անոր երկրորդ գալուստը, հին դրութեանց վերջանալը եւ Անոր թագաւորութեան հաստատուիլը այնքան խոր տպաւորութիւն մ'ըրած էին Անոր աշակերտներուն մտքերուն վրայ՝ որ Անոր մահէն երեք օր առաջ սա հարցումն ըրին Իրեն .

«Ըսէ՛ մեզի, Ե՞րբ պիտի ըլլան այդ բաները . եւ քու դալուստիդ ու աշխարհիս վերջին նշանը (ապացոյցը) ի՞նչ պիտի ըլլայ» (Մատթ. ԻԴ. 3) : Անոնք Անոր տուած պատասխանէն հասկեցան թէ՛ այդ բաները բաւական երկար ատեն վերջ տեղի պիտի ունենային : Յիսուս դիտէր թէ՛ երկրի վրայ ողջ եղողները պիտի հասկնային Իր դալտեան ժամանակը՝ թէ՛ որ անոնք Ս. Գիրքը պրպտէին եւ մարգարէութեանց իրականանալը դիտէին : Անցեալին մէջ ու

ներկայիս դիտողները այս իրողութեան մասին կըրնան լիովին վկայել:

Յիսուս Իր աշակերտներուն պատասխանեց՝ ըսելով. «Վասն զի ազգ ազգի վրայ պիտի ելլէ, ու թագաւորութիւն թագաւորութեան վրայ, եւ տեղ տեղ սովեր ու մահտարածամներ եւ երկրաշարժութիւններ (յեղափոխութիւններ) պիտի ըլլան: Բայց ասոնք ցաւերուն սկիզբն են» (Մատթ. ԻԴ. 7, 8): Ուրիշ խօսքով՝ այդ դէպքերուն տեղի ունենալը պիտի նշանակէր թէ Հին աշխարհի ցաւերը սկսած են, աշխարհի վերջը հասած եւ Յիսուս ներկայ է: Եւ այդ դէպքերն արդէն իսկ տեղի ունեցած են: Անոնք 1914-ին էր որ սկսան տեղի ունենալ, եւ Յիսուսի յիշած միւս դէպքերն ալ իրականացման ընթացքին մէջ են տակաւին: Վերելը յիշուածներէն դատ՝ Նա ըսաւ թէ՝ այդ ատեն Աստուծոյ շնորհը պիտի սկսէր վերադառնալ Հրեաներուն, թէ՝ շատեր հաւատքն պիտի իյնային, Քրիստոնեաները պիտի հալածուէին, եւ թէ երկրի վրայ ազգերը ապշութեամբ պիտի տաղնապէին ու մարդոց սիրտերը վախով պիտի նրւադէին՝ աշխարհիս վրայ դալիք բաները տեսնելով: Այս ամէն բաները մեր օրուան մէջ իրականանալու վրայ են, ցոյց տալով թէ Տէր Յիսուս ներկայ է, եւ թէ Անոր թագաւորութիւնը մօտեցած է: Ուստի քիչ ատենէն՝ ժամանակը հասած ըլլալով՝ Նա պիտի ըսկըսի դատել ու վերահաստատելով վերականգնել ամէն անոնք որ ողջ մնացած են, եւ յետոյ՝ ժամանակի ընթացքին՝ միւսները դուրս պիտի գան:

Նկատելով որ այս վկայութիւնը այնքան պարզ, ազդու եւ համոզիչ է ու Տիրոջ երկրորդ ներկայութեան իրողութիւնը կը հաստատէ՝ կրնանք վստահաբար ըսել թէ մեռելոց յարութիւնը ի մօտոյ պիտի սկսի: «Ի մօտոյ» ըսելով գալիք տարի ըսել չենք ուզեր. սակայն մենք վստահօրէն կը հաւատանք թէ՝ այդ բանը տեղի պիտի ունենայ ուրիշ դար մը անցնելէ առաջ: Ապացոյցները ոեւէ կասկածէ վեր մեղ

կը վստահացնեն թէ քիչ ատենէն պիտի սկսի ողջ եղողներուն վերականգնիչ դատաստանը: (Այս կէտին շուրջ աւելի մանրամասն ապացոյցներ ստանալու համար՝ տես «Ներկայիս Ապրող Մարդկութենէն Միլիոնաւոր Մարդիկ Բնաւ Պիտի Չմեռնին» եւ «Աստուծոյ Բնարը» անուն մեր գիրքերը):

Մենք այժմ մարդուն վեց հազար տարուան պատմութեան ամենահրաշալի շրջանին մէջն է որ կ'ապրինք: Արդարութեան հրաշափառ Արեգակը, Տէրը, մեծ Թագաւորը, Իր բուժիչ ճառագայթներով կը ծագի: Լոյսը հետզհետէ կը տարածուի, եւ դարերով մարդկութեան վրայ պատանքի պէս հանդիշող խաւարի ու նախապաշարման քօղը աստիճանաբար կը վերնայ, ու շատեր սկսած են սիրտ առնել: Անոնք կը տեսնեն թէ ողջ եղողները պիտի ապրին ու պիտի չմեռնին, եւ թէ իրենց մեռած սիրելիները իրենց պիտի վերադարձուին:

Ուստի երջանիկ է այն մարդը՝ որ ներկայիս իր միտքէն դուրս կը հանէ յաւիտենական չարչարանքի հրէշային վարդապետութիւնը եւ կը մտերմանայ Եհովայի հետ, սորվելով թէ Նա սիրոյ, արդարութեան, դօրութեան եւ իմաստութեան Աստուած մըն է, եւ կը տեղեկանայ թէ՝ Յիսուս մարդկութեան Փրկիչն է, թէ Նա ներկայ է այժմ, թէ Նա Իր թագաւորութիւնը կ'սկսի ի գործ դնել, եւ թէ ի մօտոյ պիտի արթնցնէ զանոնք որ երկրիս հողին մէջ կը քնանան:

Յաւիտենական տանջանքի Աստուած--անարգող վարդապետութիւնը աշխարհիս մարդոց համար ահաքին մղձաւանջ (նայթափէր) մ'եղած է: Երջանիկ է այն մարդը՝ որ այժմ կ'ըմբռնէ թէ ատիկա մղձաւանջ մը, երազ մը, եղած է, թէ Աստուծոյ Խօսքին ճշմարտութիւնը վստահելի է, եւ թէ մեռելները ըզգալի չարչարանքի մէջ չեն, հասալ լուռ կերպով կը մնան դերեզմանին մէջ, եւ պիտի արթնցունեն ու

անոնց պիտի ընծայուի կենաց տիրանալու պատեհութիւն մը:

ԵՐԿՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յարութիւնը երկու գլխաւոր բաժանումներ ունի. մէկը առաջին կամ գլխաւոր կոչուած, իսկ միւսը ընդհանուր կամ հասարակ՝ բոլոր մարդկութեան համար՝ բացի Եկեղեցիէն: Առաջին յարութեան մէջ բաժին ունեցողներն են այն Գրիստոնեաները՝ որոնք մինչեւ ի մահ հաւատարիմ եղած են: Ասոնց նկատմամբ Տէր Յիսուս Յայտնիչին միջոցաւ ըսաւ.

«Երանելի եւ սուրբ է ան որ առաջին յարութեանը մէջ բաժին ունի. ասոնց վրայ երկրորդ մահը իշխանութիւն չունի, հապա անոնք Աստուծոյ եւ Քրիստոսի քահանաները պիտի ըլլան, ու անոր հետ հազար տարի պիտի թագաւորեն» (Յայտ. Ի. 6): Պողոս Առաքեալ այնքան ոգեւորուած էր առաջին յարութեան հարցով՝ որ գրեց հետեւեալ խօսքերը.

«Եւ իրաւ բոլոր բաներն ալ վնաս կը սեպեմ իմ Տիրոջ Գրիստոս Յիսուսի գերազանց գիտութեանը համար... ճանչնալու դանիկա եւ անոր յարութեանը զօրութիւնը... որ ըլլայ թէ մեռելներուն յարութեանը հասնիմ»-- Փիլիպ. Գ. 8--13:

Տէրը այդ հաւատարիմներուն խոստացած է ամենարարձր աստիճանի կեանք, անմահութիւն, վառքով Անոր հետ բնակիլ: Նա ըսաւ անոնց. «Մինչեւ ի մահ հաւատարիմ եղիք, ու քեզի կենաց պսակը պիտի տամ» (Յայտ. Ի. 10): Այդ յարուցուածները Տէր Յիսուսի հետ պիտի կազմեն Մեծ Գրիստոսը, Մեսիան, խոստացուած «սերունդը»: Աստուած Աբրահամին էր որ խոստացաւ՝ ըսելով. «Երկրի բոլոր ազգերը քեզմով պիտի օրհնուին» (Գաղ. Գ. 16, 27--29): Տիրոջ երկինք համբառնալէն մինչեւ Անոր թագաւորութեան հաստատուելը՝ յառաջ կը տարուի ընտրութիւնն ու զարգացումը ամէն անոնց՝ որոնք Անոր թագաւորութեան մէջ Անոր պիտի ընկերանան: Նա

եկած է այժմ, ու իր թագաւորութիւնը կը հաստատէ. եւ այդ «սերունդ»-ին միջոցաւ՝ կենաց, ազատութեան եւ երջանկութեան օրհնութիւնը պիտի ընծայուի ամբողջ մարդկային աղբին, նախ ողջ եղողներուն եւ յետոյ՝ իրենց գերեզմաններէն, մահուան քունէն արթնցուածներուն:

Յարութեան կարգը պիտի ըլլայ՝ «Վերջինը առաջին եւ առաջինը վերջին»․ այսինքն թէ՛ վերջը մեռնողները առաջ պիտի արթնցուին: Անոնք գերեզմանէն հակառակ կարգով դուրս պիտի բերուին, եւ՝ ոչ թէ ամէնը մէկ օրուան մէջ, հապա հետզհետէ: Եթէ գերեզմաններէն ամէն քսանչորս ժամը 100,000 մարդ արթնցուէր՝ բոլոր մեռածները արթնցնելու համար ճիշդ ինը հարիւր տարի պիտի առնէր: Մեռելները հետզհետէ գերեզմաններէն ետ պիտի դան այն համեմատութեամբ՝ որ աշխարհի մարդկութիւնը զանոնք ընդունելու պատրաստ վիճակի մէջ կը դնէ ինքզինք: Երբ անոնք ետ կուգան՝ աշխարհի ցաւերը հրճուանաց պիտի փոխուին: Մեռեալներուն արթնցուելը սա գեղեցիկ խօսքերով նկարագրուած է.

«Ու Տիրոջ Փրկածները պիտի դառնան (թշնամիին երկրէն, Ս. Գրոց դժոխքէն), եւ երգերով Սիօն (Աստուծոյ ընտրեալներուն, խոստացեալ «սերունդ»-ին, Գրիստոսի) պիտի դան, ու անոնց գլխուն վրայ յաւիտեանական ուրախութիւն պիտի ըլլայ. անոնք ցնծութիւն եւ ուրախութիւն պիտի ստանան: Եւ տրտմութիւնը ու հեծութիւնը անոնցմէ պիտի հեռանայ»-- Եսայ. ԼԵ. 10:

Բանաստեղծը իրաւամբ ըսած է.

«Երկիրս դարերու ծերութիւնն ունի,
Բայց այդ չէ պատճառն որ նա գլխահակ է,
Սրտին խիստ մօտ իր ցաւն կը հանգչի.
Որ այնքան մեռելներ նա կը պարփակէ»:

Բայց երբ երկրիս գերեզմանները դուրս տան իրենց մեռելները՝ եւ մահն ու գերեզմանը ոչնչաց-

ւի՛ վիշտերն ու արտասուքները նմանապէս պիտի ոչնչացուին: Յիսուս՝ այդ երանաւէտ ժամանակներու մասին Յովհաննէս Յայտնիչին միջոցաւ սիրաւիւր բառերով խօսելով կ'ըսէ.

«Եւ Աստուած անոնց աչքերէն բոլոր արցունքները պիտի սրբէ, եւ ա՛լ մահ պիտի չըլլայ, ոչ սուգ եւ ոչ աղաղակ եւ ոչ ցաւ պիտի ըլլայ ասկէ ետեւ. վասն զի առաջուան բաները անցան: Եւ ան որ աթոռին վրայ կը նստէր՝ ըսաւ, Ահա ամէն բաները նոր կ'ընեմ. ու ըսաւ ինձի, Գրէ. վասն զի այս խօսքերը ճշմարիտ ու հաւատարիմ են» — Յայտ. ԻԱ. 4, 5:

Հետեւաբար՝ ամէն անոնք որ սարսափի մատնուած էին յաւիտենական չարչարանքի վարդապետութեամբ՝ թո՛ղ սթափին իրենց մղձաւանջէն, եւ իրենց սիրտերն ու միտքերը յուսաւիւր կերպով Տիրոջը դարձնեն: Երկնից թաղաւորութիւնը մօտեցած է, եւ աշխարհի ժողովուրդներուն կ'սպասէ անպատմելի ուրախութեանց ժամանակ մը:

Մարդկային ազգի փրկութեան եւ օրհնութեան համար՝ Աստուծոյ ունեցած զմայլելի նպատակին զանազան կէտերը մանրամասնօրէն բացատրուած են մեր հրատարակած միւս գիրքերուն մէջ (տես այս գրքոյկին ետեւը գրուած ծանուցման էջերը): Աստուածաշունչիդ հետ կարդայ այդ գիրքերը, եւ թող թեթեւնայ քու սիրտդ ու զօրանայ յոյսդ:

Երբ Աստուծոյ նպատակը ամբողջովին գործադրուի՝ այն ատեն Անոր անունը փառարանուած, ու Անոր անուան վրայ բերուած արատը սրբուած պիտի ըլլայ ապրող ամէն արարածի առջեւ. եւ երկնից մէջ ու երկրի վրայ գտնուող ամէն էակ Նճովայի եւ Տէր Յիսուսի գովարանութիւնները պիտի երգեն՝ ըսելով. «Մեծ ու զարմանալի են քու գործերդ, ով Տէր Աստուած ամենակալ. արդար ու ճշմարիտ են քու ճամբաներդ, ով Թաղաւոր սրբոց» — Յայտնութեան ԺԵ. 3:

ԴԻՏԱՐԱՆԸ

ԴԻՏԱՐԱՆԸ Եւ Քրիստոսի Ներկայութեան Մունետիկը. — Ասիկա Դիտարանի Ս. Գրոց Եւ Տետրակի Ըներութեան Հայկական Բաժնին 16 էջնոց պաշտօնական ամսաթերթն է: 1921-էն ի վեր ան կը հրատարակէ՝ գիտական, առողջապահական, բարոյական եւ հոգեւոր ընտիր յօդուածներ, որպէս զի մեր լրջխոհ ազգայինները տեղեակ ըլլան՝ թէ՛ Հայերու եւ թէ՛ բոլոր ազգերու ճշմարիտ ազատագրութեան ու տեւական երջանկութեան համար Աստուծոյ ունեցած նպատակին եւ զայն գործադրելիք միջոցներուն մասին:

ԴԻՏԱՐԱՆ-ի տարեկան բաժնեգինը \$1.00 է Ամերիկայի՝ իսկ \$1.50 արտասահմանի համար:

Ո՞ՒՐ ԵՆ ՄԵՌԵԱՆՆԵՐԸ. — Ո՛ւր են օրօմնալիլ-ով, խեղդուելով կամ տեղահանութեամբ սպանուած մեր սիրելիները: Յիշեալ հարցերուն գոհացուցիչ պատասխանը պիտի գտնէք՝ այս 64 էջնոց գլորքոյկին մէջ, որուն գինն է 10 սէնթ:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՔՆԱՐԸ. — Այս 384 էջնոց հատորին մէջ ցոյց տրուած է տառապող մարդկութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայութիւնը երջանկայնող միակ միջոցը: Լաթակազմ. գինն է միայն 35 սէնթ:

Դեռ ունինք 16 հատ Հայերէն ուրիշ ընտիր գիրքեր եւ գրքոյկներ, բայց միջոց չկենալուն համար անոնց ցանկը հոս չենք կրցած գնել:

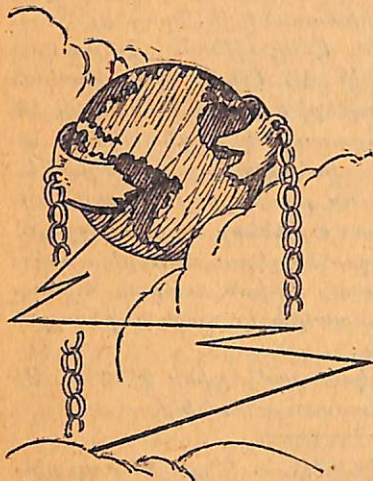
Մեր թէ՛ Հայերէն եւ թէ՛ 30-էն աւելի տարբեր լեզուներով հրատարակած գրականութիւններէն կամ անոնց լրակատար ցուցակէն ստանալու համար՝ հաճեցէք դիմել ԴԻՏԱՐԱՆ-ին՝ հետեւեալ հասցեով.

THE TIDARAN
117 Adams Street, Brooklyn, N. Y., U. S. A.

ԱՉԱՏՈՒԹԻՒՆ

384 Էջնոց լաթա-
կաղձ ընտիր հատոր
մը՝ որ կը պարունա-
կէ այն ազատութեան
պատգամը, որուն
համար բաղձաչար-
չար Հայութիւնը դա-
րերէ իվեր արիւն թա-
փած է, բայց դեռ չէ
կրցած ձեռք ձգել:

Սոյն գերքը ոչ մի-
այն կ'աւետէ ազատա-
գրութիւն՝ գերինե-
րուն, բանտարկեալ-
ներուն, ճնշուածնե-
րուն, բռնապետու-
թեանց տակ խոշտան-

գւածներուն, չար ոգիներէ բռնուածներուն, կոյրե-
րուն, հիւանդներուն, ազէտներուն, խելագարնե-
րուն, եւ մինչեւիսկ մեռեալներուն, հազա նաեւ
ցոյց կուտայ ճշմարիտ ազատութիւն գտնելու
միակ ճամբան:

Ուստի ո՛վ Հայրդի, եթէ կ'ուզես իրապէս ա-
զատագրուիլ, հիմակուրնէ ապահովէ օրինակ մը
վերոյիշեալ եզակի հատորէն, որուն գինն է 50 սէնթ:

Բոլոր ապսպրանքները ղրկուելու են ԴԻՏՍՈՒՍՆ-ի
անուան եւ հասցէին, որն է հետեւեալը.

THE TIDARAN

117 Adams Street, Brooklyn, N. Y., U. S. A.

Արտասահմանի մեր հայկական մասնաճիւղին
հասցէն է հետեւեալը.

THE TIDARAN

55 Blvd. de Beaumont, St. Julien, Marseille, France

« Ազգային գրադարան

NL0157431

70

